

Hallituksen esitys laiksi Eduskunnalle sähkömarkkinalain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sähkömarkkinalakia. Laissa edellytettyä kirjapidossa tehtävää laskennallista eriyttämistä koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkennettaviksi. Lakiin lisättäisiin vaatimus laatia tase muillekin kuin pääomavaltaisille toiminnoille. Sähköverkkotoiminnan ja sähkön myyntitoiminnan tilinpäätökset tulisi ottaa osaksi virallista tilinpäätöstä, ja ne tulisi julkaista. Laissa täsmennettäisiin eriytettyjen tilinpäätösten laatimisessa noudatettavat yleisperiaatteet.

Sähkömarkkinalakia ehdotetaan muutettavaksi myös siten, että olisi mahdollista ottaa käyttöön vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettu hitaan varakapasiteetin ylläpito ja käyttöä koskeva järjestelmä. Huoltovarmuuskeskuksen tehtävänä olisi huolehtia vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettua hitaan varakapasiteetin ylläpitoa koskevien sopimusten tekemisestä voimantuottajien kanssa. Huoltovarmuuskeskus myös tekisi laissa säädetyin edellytyksin päätöksen kapasiteetin käyttönotosta.

Sähköverkkoluvan hakijaa koskevat tekni-

set, taloudelliset ja organisatoriset edellytykset, joista säädetään sähkömarkkina-asetuksessa, ehdotetaan otettaviksi perustuslain vaatimusten mukaisesti sähkömarkkinalakiin. Järjestelmävastuussa olevan kantaverkonhaltijan järjestelmävastuun toteuttamiseksi asetamien ehtojen osalta ehdotetaan perustuslain vaatimusten täyttämiseksi, että sähkömarkkinaviranomaisen tulisi vahvistaa ehdot ennen niiden käyttöön ottamista. Myös eräät sähkömarkkinalaissa olevat valtuudet oikeussääntöjen antamiseen ehdotetaan muutettaviksi perustuslain vaatimusten mukaisiksi.

Sähkömarkkinalakiin ehdotetaan lisättäväksi järjestelmävastaavan sekä taseselvityksestä vastaavien verkonhaltijoiden ja tasevastaavien tehtäviään suorittaessaan tietoonsa saamia liike- ja ammattisalaisuuksia koskeva salassapitovelvollisuus sekä seuraamus tämän velvollisuuden rikkomisesta viittaamalla viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2003.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Nykytila.....	4
1.1. Eriyttäminen	4
1.1.1. Yleistä.....	4
1.1.2. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	4
EY:n sähkön sisämarkkinadirektiivi	4
Sähkömarkkinalaki	5
1.2. Hidas varakapasiteetti.....	6
1.2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	6
Huoltovarmuuden turvaamiseen liittyvästä järjestelmästä.....	6
Muusta poikkeusolojen sääntelyyn liittyvästä lainsäädännöstä.....	8
Varakapasiteetti.....	8
Tilanne Ruotsissa	9
1.3. Perustuslaki	9
1.4. Salassapitosäännökset	10
2. Nykytilan arviointi.....	10
2.1. Eriyttäminen	10
2.2. Hidas varakapasiteetti.....	11
2.3. Perustuslaista johtuvat muutostarpeet	12
2.4. Salassapitosäännökset	13
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	14
3.1. Eriyttäminen	14
3.2. Vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettu hidasta varakapasiteettia koskeva järjestelmä.....	15
3.3. Perustuslain ja muun lainsäädännön muutosten huomioonottaminen sähkömarkkinalaissa	16
3.4. Liike- ja ammattisalaisuuksien suojaaminen järjestelmävastuun toteuttamisessa ja sähkökauppojen selvityksessä	17
4. Esityksen vaikutukset	17
4.1. Eriyttäminen	17
4.1.1. Taloudelliset vaikutukset	17
Julkistaloudelliset vaikutukset	17
Taloudelliset vaikutukset kotitalouksiin.....	18
Taloudelliset vaikutukset elinkeinoelämään	18
Kansantaloudelliset vaikutukset	18
4.1.2. Yritysvaikutukset.....	18
4.2. Vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettu hidas varakapasiteetti	18
4.2.1. Vaikutukset energiamarkkinoilla.....	18
4.2.2. Julkistaloudelliset vaikutukset.....	19

4.2.3.	Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	19
4.2.4.	Ympäristövaikutukset	20
5.	Asian valmistelu	20
5.1.	Valmisteluvaiheet ja -aineisto	20
5.2.	Lausunnot	20
6.	Riippuvuus muista esityksistä.....	21
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT		22
1.	Lakiehdotusten perustelut	22
1.1.	Sähkömarkkinalaki	22
1 luku.	Yleiset säännökset.....	22
2 luku.	Sähköverkkolupa.....	22
3 luku.	Verkkotoiminnan yleiset velvoitteet ja hinnoitteluperiaatteet	24
4 luku.	Järjestelmävelvoitteet ja sähkökauppojen selvitys.....	24
5 luku.	Sähköverkon rakentaminen	26
6 luku.	Sähkön myynti	26
6 a luku.	Sähkömarkkinoiden sopimuksia koskevat säännökset	27
7 luku.	Toimintojen eriyttäminen.....	27
9 luku.	Ohjaus ja valvonta.....	29
10 luku.	Vahingonkorvaus ja rangaistukset	30
11 luku.	Erinäiset säännökset.....	30
2.	Tarkemmat säännökset	31
3.	Voimaantulo	31
4.	Säätämisyjärjestys	32
4.1.	Eriyttäminen	32
4.2.	Hidas varakapasiteetti.....	32
4.3.	Perustuslaista johtuvat säädösmuutokset.....	33
LAKIEHDOTUS.....		35
	Laki sähkömarkkinalain muuttamisesta.....	35
LIITE		40
RINNAKKAISTEKSTIT		40
	Laki sähkömarkkinalain muuttamisesta.....	40

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Eriyttäminen

1.1.1. Yleistä

Sähkömarkkinalailla (386/1995) avattiin kilpailulle sähköntuotanto, myynti, tuonti ja vienti. Sähköverkkotoiminta on sen sijaan luvanvaraista ja verkonhaltijaa sitoo sähkömarkkinalain nojalla siirto-, liittämisen- ja verkon kehittämisvelvollisuus sekä velvollisuus toimia tasapuolisesti ja avoimesti. Sähköverkkotoimintaa pidetään luonnollisena monopolina. Terve ja toimiva kilpailu sähkömarkkinoilla edellyttää, että kilpailun alaiset sähköliiketoiminnot toimivat liiketaloudellisesti kannattavasti eikä niitä tueta monopolitoiminnoilla. Sähköliiketoimintojen eriyttämisen tavoitteena on lisätä sähköliiketoiminnan avoimuutta ja tasapuolisuutta siten, että vaikeutetaan kilpailulle avattujen sähköliiketoimintojen tukemista sähköverkkoliiketoiminnasta saatavilla tuloilla ja näin kilpailun vääristymistä sähkömarkkinoilla. Eriyttäminen tehostaa kilpailua sekä sähkömarkkinoiden toimintaa ja helpottaa alan valvontatyötä.

1.1.2. Lainsäädäntö ja käytäntö

EY:n sähkön sisämarkkinadirektiivi

Sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä 19 päivänä joulukuuta 1996 annetun direktiivin 96/92/EY (sähkön sisämarkkinadirektiivi) mukaan kaikkien sähkölaitosyritysten on laadittava tilinpäätöksensä, annettava tilinsä tarkastettavaksi ja julkaistava tilinpäätöksensä yhtiömuodoltaan tietynlaisten yhtiöiden tilinpäätöksiä koskevan direktiivin 78/660/EY nojalla annetun kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Sähkölaitosyritysten on sisäisessä kirjanpidossaan eriytettävä tuotanto-, siirto- ja jakelutoiminnot sekä tehtävä tarvittaessa konsolidoitu tilinpäätös muista, sähköliiketoimintoihin kuuluvista toiminnoista siten kuin niitä vaadittaisiin tekemään, jos erilliset yritykset

harjoittaisivat kyseisiä toimintoja. Säännöksen tarkoituksena on vaikeuttaa syrjintää, ristiinsubventiota ja kilpailun vääristymistä sähkömarkkinoilla. Direktiivissä tuotannolla tarkoitetaan vain sähkön tuottamista, ei esimerkiksi sähkön hankintaa. Siirto määritellään direktiivissä sähkön siirtämiseksi yhteenlietetyssä suurjänniteverkossa loppukäyttäjälle tai jakelijoille. Jakelulla tarkoitetaan sähkön siirtoa keski- tai matalajänniteverkon kautta sähkön käyttäjille. Kustakin toiminnosta on tilinpäätökseen liitettävä liitetietoina tase ja tuloslaskelma. Yritysten on eriteltävä tilinpäätöksen liitetiedoissa varojen ja vastuiden sekä menojen ja tulojen jakautumista koskevat säännöt, joita ne noudattavat eriytettyä kirjanpitoa laatiessaan. Näitä sääntöjä saa muuttaa vain poikkeustapauksissa ja silloinkin muutokset on ilmoitettava ja perusteltava liitetiedoissa. Tilinpäätöksen liitetiedoissa on ilmoitettava kaikki tietyn suuruiset liiketoimet, jotka on tehty direktiivin 83/349/EY 41 artiklan mukaisesti sidosyritysten kesken tai 33 artiklan mukaisesti osakkuusyrityksen kanssa tai samoille osakkeenomistajille kuuluvien yritysten kanssa.

Sähkön sisämarkkinadirektiivin mukaan verkonhaltijan on oltava riippumaton ainakin yritysjohton tasolla muusta siirtoverkkoon liittymättömästä toiminnasta, ellei siirtoverkonhaltija ole vielä riippumaton sähköntuotanto- ja jakelutoiminnoista.

Euroopan komission 13 päivänä maaliskuuta 2001 antamassa ehdotuksessa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi sähkön ja maakaasun sisämarkkinoiden yhteisistä säännöistä annettujen direktiivien 96/92/EY ja 98/30/EY muuttamisesta (KOM(2001)125 lopullinen) esitetään, että sähköverkkotoiminta tulisi eriyttää oikeudellisesti ja toiminnallisesti muusta sähköverkkotoimintaan liittymättömästä toiminnasta.

Direktiivin muutosehdotuksen oikeudellista ja toiminnallista eriyttämistä koskeva vaatimus koskisi siirto- ja jakeluverkkotoimintaa. Direktiiviehdotuksen mukaan jäsenvaltiot voisivat päättää, ettei oikeudellista ja toiminnallista jakeluverkkotoiminnan eriyttämistä

koskevia säännöksiä sovelleta sellaisiin integroituneisiin sähköalan yrityksiin, joilla on alle 100 000 asiakasta.

Direktiivin muutosehdotusta käsitellään parhaillaan Euroopan unionin (EU) neuvoston energiatyöryhmässä. Euroopan parlamentti hyväksyi direktiivin muutosehdotusta koskevan ensimmäisen käsittelyn lainsäädäntöpäätöslauselman maaliskuussa 2002.

Sähkömarkkinalaki

Toimintojen eriyttämistä koskevat säännökset sisältyvät sähkömarkkinalain 7 lukuun. Kyseisillä säännöksillä on kansallisesti pantu täytäntöön sähkön sisämarkkinadirektiivin eriyttämistä koskevat säännökset. Kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksessä sähköliiketoimintojen eriyttämisestä (885/1995) on annettu tarkempia määräyksiä eriyttämisen käytännön toteuttamisesta.

Sähkömarkkinalain 28 §:n mukaan verkkonhaltijan ja sähkönmyyjän on eriytettävä verkkotoiminta, sähkön myyntitoiminta ja sähkön tuotantotoiminta toisistaan sekä muita liiketoiminnoista. Asetuksella voidaan säätää, että verkkotoiminnan ja myyntitoiminnan eri osatoiminnot on eriytettävä toisistaan. Tällaista asetusta ei kuitenkaan ole säädetty. Sähkön sisämarkkinadirektiivin edellyttämä siirtoverkonhaltijan riippumattomuus ainakin johtotasolla on varmistettu siten, että kanta-verkonhaltijasta on muodostettu erillinen yhtiö, Fingrid Oyj. Tältä osin voimassa olevan direktiivin vähimmäisvaatimukset ylittyvät.

Sähkömarkkinalain mukaan liiketoimintoja ei tarvitse eriyttää, jos toiminta on merkitykseltään vähäistä. Kauppa- ja teollisuusministeriön sähköliiketoimintojen eriyttämistä koskevan päätöksen mukaan vähäisiksi katsotaan sähköliiketoiminnot, jotka eivät yhdessä ylitä 10 prosenttia yhteisön tai laitoksen liikevaihdosta eivätkä ylitä yhtä miljoonaa markkaa vuodessa. Sähkön tuotantoa ei tarvitse eriyttää sähkön myynnistä, jos oman tuotannon osuus tavanomaisissa tuotantolosuhteissa on alle 10 prosenttia tai enintään 20 gigawattituntia vuodessa.

Sähkömarkkinalain 29 §:n mukaan eriyttämisellä tarkoitetaan sitä, että eriytettävälle sähköliiketoiminnoille laaditaan tilikausittain tuloslaskelma ja pääomavaltaisille toimin-

noille lisäksi tase. Pääomavaltaisia toimintoja ovat kauppa- ja teollisuusministeriön sähköliiketoimintojen eriyttämistä koskevan päätöksen mukaan verkkotoiminta ja eriytetty energian tuotanto. Eri sähköliiketoiminnoista ei välttämättä tarvitse muodostaa erillisiä kirjanpitoyksiköitä.

Sähköliiketoimintaa harjoittava kunnallinen laitos tai kuntayhtymä tulee lain 30 §:n mukaan eriyttää kirjanpidollisesti kunnasta ja sille tulee laatia tilikausittain osakeyhtiön tilinpäätöksen kanssa vertailukelpoinen tuloslaskelma ja tase.

Eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmien, taseiden ja niiden lisätietojen oikeellisuuden varmistamiseksi sähkömarkkinalain 31 §:ssä on edellytetty, että yrityksen tilintarkastajien tulee tarkastaa ne ja antaa niistä tilintarkastuskertomuksessa erillinen lausunto.

Lain 32 §:ssä säädetään, että verkkotoiminnan tuloslaskelma ja tase sekä sähkön myynnin tuloslaskelma liitetietoineen ovat julkisia ja esitetään yrityksen tilinpäätökseen sisältyvinä liitetietoina. Sähköliiketoimintaa harjoittavan kunnallisen laitoksen tilinpäätös sekä eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmat ja taseet lisätietoineen tulee esittää kunnan tilinpäätöksessä.

Lain 33 §:n mukaan sähköverkkotoimintaa harjoittavan liikkeen hankkimisesta, verkko-toimintaa harjoittavan yhteisön osake- tai osakkuusenemmistön ostamisesta tai sähköverkkotoimintaa koskevan määräysvallan muusta hankkimisesta tulee ilmoittaa kilpailuvirastolle kuukauden kuluessa sopimuksen solmimisesta.

Kauppa- ja teollisuusministeriölle on lain 34 §:ssä säädetty oikeus antaa tarkempia määräyksiä ja ohjeita eriyttämisen toteuttamisesta sekä tätä koskevien tietojen julkaisemisesta. Tarkemmat määräykset sähköliiketoimintojen eriyttämisestä on otettu kauppa- ja teollisuusministeriön päätökseen. Sähkömarkkinaviranomaisella on oikeus perustelluista syistä myöntää poikkeuksia lain vaatimasta toimintojen eriyttämistavasta.

Kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksessä edellytetään, että eriytetyissä tilinpäätöksissä on sama erittely kuin kirjanpitolain mukaisessa tilinpäätöksessä. Energiamarkkinavirastolle on kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksessä annettu valtuutus antaa erit-

telystä tarkempia ohjeita.

Energiamarkkinavirasto valvoo eriyttämistä koskevien säännösten ja määräysten noudattamista sekä kerää, analysoi ja julkaisee sille toimitettuja tilinpäätöstietoja. Valvonta on jälkikäteistä markkinavalvontaa. Energiamarkkinavirasto voi päätöksellään velvoittaa säännöksiä tai määräyksiä rikkoneen korjaamaan virheellisen toimintansa tai laiminlyöntinsä. Energiamarkkinavirasto voi asettaa päätöksensä tehosteeksi uhkasakon.

1.2. Hidas varakapasiteetti

1.2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Huoltovarmuuden turvaamiseen liittyvästä järjestelmästä

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) tarkoituksena on poikkeusolojen varalta turvata väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömät taloudelliset toiminnot. Huoltovarmuuden turvaamiseksi kaikissa oloissa on luotava ja ylläpidettävä riittävä valmius hyödykkeiden tuottamiseksi sekä tuotannon, jakelun, kulutuksen ja ulkomaankaupan ohjaamiseksi.

Valtioneuvosto antoi huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain nojalla uuden päätöksen huoltovarmuuden tavoitteista (VNp 350/2002) 8 päivänä toukokuuta 2002. Päätöksen mukaan huoltovarmuuden yleistavoitteena on kansallisiin toimenpiteisiin ja voimavaroihin perustuva huoltovarmuus. Kansallisen varautumisen rinnalla EU:ssa toteutetut varautumistoimenpiteet, kansainvälisestä energiaohjelmasta tehty sopimus (nk. IEA-sopimus, Sopimussarja 115/1991) sekä eri maiden kanssa tehdyt kahdenväliset sopimukset taloudellisesta yhteistyöstä kriisitilanteissa muodostavat huoltovarmuuden osan. Varautumisen lähtökohtana on 12 kuukautta kestävä valmiuslaissa (1080/1991) tarkoitettu kriisitilanne, johon voi sisältyä puolustustilalaisissa (1083/1991) tarkoitettu puolustustila. Huoltovarmuuden kannalta keskeisin uhka on kriisitilanne, jossa mahdollisuus tuottaa tai hankkia ulkomailta huoltovarmuuden kannalta kriittisiä tavaroita ja

palveluita on väliaikaisesti vaikeutunut. Yleistavoitteena on väestön turvallisuuden ja yhteiskunnan perustoimintojen kannalta riittävän huoltovarmuuden turvaaminen. Huoltovarmuus mitoitetaan siten, että väestön elinmahdollisuudet, yhteiskunnan välttämättömät toiminnot ja maanpuolustuksen materiaaliset edellytykset eivät vaarannu.

Valtioneuvoston päätöksen mukaan energian saatavuuden turvaamiseksi edistetään useisiin polttoaineisiin ja hankintalähteisiin perustuvaa energiantuotantoa. Kotimaista energiantuotantoa ja kotimaisten polttoaineiden käyttöä kehitetään energian saatavuuden turvaamiseksi. Maamme erikoisolojen vuoksi pidetään energian huoltovarmuustaso EU:n velvoitteet sekä IEA-sopimukseen sisältyvät velvoitteet ylittävällä tasolla. Lämmön ja sähköenergian tuotantokapasiteetti, laitoksilla tarvittavat polttoaineet sekä jakelu- ja siirtoverkosto varaudutaan ylläpitämään 12 kuukauden ajan perushuoltotasolla. Tuontiin perustuvan energian saantihäiriön varalta ja kansainvälisten sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi pidetään varmuusvarastoissa tuontipolttoaineita siten, että maassa on keskimäärin viiden kuukauden normaalikulutusta vastaavat tuontipolttoainevarastot. Energian tuotantoa ja kulutusta varaudutaan ohjaamaan säännöstely- ja muin toimenpitein huoltovarmuuden kannalta tarkoituksenmukaisesti ja kansainvälisten sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi.

Valmiuslaissa on säännöksiä varautumisesta, jolla tarkoitetaan yhteiskunnan kriisinkestokyvyn varalta tehtäviä ennakovalmisteluja. Varautumisesta yhteiskunnan häiriötilanteisiin on lisäksi annettu valtioneuvoston kanslian ohje, jossa on kuvattu varautumisessa käytetyt tilannemallit ja niiden yhteys lainsäädäntöön.

Valmiuslain mukaisesti toimenpiteisiin voidaan ryhtyä poikkeusoloissa kuten silloin, kun välttämättömien polttoaineiden ja muun energian sekä raaka-aineiden ja muiden tavaroiden tuonnin vaikeutumisesta tai estymisestä taikka muusta vaikutukseltaan näihin verrattavasta kansainvälisen vaihdannan äkillisestä häiriintymisestä aiheutuu vakava uhka väestön toimeentulolle tai maan talouselämän perusteille. Edellytyksenä on lisäksi, että tilanteen hallitseminen ei ole mahdollista vi-

ranomaisen säännönmukaisin toimivaltuuksien.

Valmiuslain mukaisten poikkeusolojen valitessa valtioneuvosto voidaan oikeuttaa tasavallan presidentin asetuksella käyttämään valmiuslain mukaisia toimivaltuuksia. Asetus on saatettava heti eduskunnan käsiteltäväksi. Valtioneuvosto saa ryhtyä käyttämään toimivaltuuksiaan eduskunnan päätettyä tasavallan presidentin asetuksen voimaanjäämisestä. Asetus voidaan antaa enintään vuoden pituiseksi ajaksi kerrallaan. Jos mainittua päätöksentekomenettelyä ei ole mahdollista noudattaa vaarantamatta merkittävästi valmiuslain tarkoituksen saavuttamista, voidaan tasavallan presidentin asetuksella säätää, että valtioneuvosto saa käyttää asetuksessa säädettyjä toimivaltuuksia välittömästi. Asetus voidaan kuitenkin antaa enintään kolmeksi kuukaudeksi, ja se on heti saatettava eduskunnan käsiteltäväksi.

Sähköhuollon varautuminen perustuu ensisijaisesti alalla toimivien yritysten pääosin vapaaehtoiseen valmiussuunnitteluun. Valmiussuunnittelun piirissä on runsas 300 voima- ja lämpöhuollon piirissä toimivaa yritystä ja toimipaikkaa.

Valtion viranomaisten velvollisuus varautua poikkeusoloihin perustuu valmiuslain 40 §:ään, jossa edellytetään valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muin toimenpitein varmistettavan hallinnon tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen. Energiahuollossa tällaisia suunnitelmia ovat eriaikaiset energian tuotannon ja kulutuksen ohjussuunnitelmat, joista valtaosa edellyttää valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käyttämistä. Kulutuksen ohjaus ja viimekädessä säännöstely toimivat energiahuollossa teknisinä keinoina rajoittaa ja ohjata kulutusta ja tuotantoa.

Yrityskohtaista valmiussuunnittelua sekä hallinnon velvollisuutta varautua poikkeusoloihin täydentävät huoltovarmuusspesifit toimenpiteet, joista keskeisin on tuontipolttoaineiden varmuusvarastointi. Polttoaineiden varmuusvarastointi perustuu velvoitevarastoinnista annettuun lakiin (1070/1994), lakiin huoltovarmuuden turvaamisesta sekä turvarastolakiin (970/1982).

Velvoitevarastoinnista annetun lain mu-

kaan varastointivelvollisuus koskee kivihiihtä, raakaöljyä ja muita öljynjalostuksessa käytettäviä raaka-aineita, tiettyjä öljytuotteita sekä maakaasua. Kivihiihtä on velvollinen varastoimaan kivihiihtä käyttävä laitos ja kivihiihtien maahantuoja. Kivihiihtilaitoksen velvoitevaraston tulee vastata kolmen kuukauden keskimääräistä kulutusta ja kivihiihtien maahantuojan velvoitevaraston kolmen kuukauden keskimääräistä tuontia. Raakaöljyä ja öljytuotteita on velvollinen varastoimaan maahantuoja, jonka velvoitevaraston tulee vastata kahden kuukauden keskimääräistä tuontia. Maakaasua on velvollinen varastoimaan maakaasua käyttävä tai sitä jälleenmyyvä maakaasulaitos sekä maakaasun maahantuoja. Maakaasun varastointivelvollisuus vahvistetaan korvaavana polttoaineena, käytännössä kevyenä tai raskaana polttoöljynä. Maakaasulaitoksen velvoitevaraston tulee vastata kolmen kuukauden keskimääräistä maakaasun hankintamäärää. Maakaasun maahantuojan velvoitevaraston tulee vastata kolmen kuukauden keskimääräistä tuontia.

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain mukaan valtion varmuusvarastoja pidetään väestön toimeentulolle, elinkeinoelämän toiminnalle ja maanpuolustusta tukevalle tuotannolle sekä huoltovarmuutta koskevien Suomen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden kannalta välttämättömistä raaka-aineista ja tuotteista. Valtion varmuusvarastoja hallinnoi Huoltovarmuuskeskus. Varastojen käyttöönotosta poikkeusoloissa päättää valtioneuvosto. Lisäksi varastoja voidaan ottaa käyttöön IEA-sopimuksen mukaisen öljyn jakomekanismin toimeenpanemiseksi sekä EU:n neuvoston direktiivissä ETY:n jäsenvaltioiden velvollisuudesta ylläpitää raakaöljy- ja/tai öljytuotevarastojen vähimmäistasoa (68/414/ETY, muutettu 98/93/EY) tarkoitetuissa tapauksissa, kun jäsenvaltioiden öljyn saannissa ilmenee vaikeuksia.

Turvavarastolain mukaan turvavarastoja voidaan perustaa ja ylläpitää väestön toimeentulon turvaamiseksi ja tuotantotoiminnan ylläpitämiseksi välttämättömien raaka-aineiden, tarvikkeiden ja tuotteiden varastoinniseksi ulkomaankaupan häiriöiden varalta taikka Suomen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden toteuttamiseksi. Valtioneuvosto vahvistaa vuosittain ne tuotteet, joiden turva-

varastoinnista Huoltovarmuuskeskus voi sopia. Energiatuotteiden turvavarastoinnista ei ole voimassa olevia sopimuksia.

Muusta poikkeusolojen sääntelyyn liittyvästä lainsäädännöstä

Telemarkkinalain (396/1997) 8 §:ssä on teleyritykselle asetettu velvollisuus huolehtia tehtäviensä mahdollisimman häiriöttömästi hoitamisesta myös poikkeusoloissa osallistamalla teletoinnin valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa sekä muin toimenpitein. Jos tällaisten tehtävien hoitaminen edellyttää toimenpiteitä, jotka selvästi poikkeavat tavanomaisena pidettävästä teletoinnista ja joista aiheutuu olennaisia lisäkustannuksia, voidaan tällaiset kustannukset korvata valtion varoista, jollei toimenpiteen tilaaja suorita teleyritykselle siitä aiheutuvia kustannuksia.

Ilmailulain (281/1995) 80 §:n mukaan Ilmailulaitos voi vaatia, että ilmailutoimintaan oikeuttavan luvan haltija varautuu poikkeusoloihin osallistumalla valmiussuunnitteluun ja valmistelemalla etukäteen poikkeusoloissa tapahtuvaa toimintaa.

Postipalvelulain (313/2001) 29 §:ssä säädetään postiyritykselle velvollisuus toiminnassaan varautua postitoiminnan hoitamiseen poikkeusoloissa. Postipalveluyrityksen tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muin toimenpitein varmistaa tehtäviensä mahdollisimman häiriötön hoitaminen myös poikkeusoloissa. Liikenne- ja viestintäministeriölle on myönnetty valtuus antaa poikkeusoloihin varautumiseen liittyviä ohjeita.

Sähkömarkkinalaissa ei ole erityistä poikkeusoloja koskevaa varautumissäännöstä.

Varakapasiteetti

Tekninen tuotantoreservi, nopea ja hidas varakapasiteetti

Yleisesti varakapasiteetiksi voidaan katsoa yhtä aikaa käytettävissä olevan sähköhankintakapasiteetin ja arvioidun sähkön kokonaiskulutuksen huipputehon erotus.

Varakapasiteetti jaotellaan edelleen tekniseen tuotantoreserviin, nopeaan ja hitaaseen

varakapasiteettiin. Jaottelun kriteerinä on käyttötapa ja se aika, jonka kuluessa varakapasiteetti on otettavissa käyttöön. Tekninen tuotantoreservi on hetkellisesti käytettävissä jatkuvasti automaattisesti ohjattuna. Tarkoitukseen on varattu noin 350 megawattia tehoa. Muut varakapasiteetilajit otetaan käyttöön manuaalisesti.

Nopea varakapasiteetti on tarkoitettu voimajärjestelmän teknisten häiriötilanteiden hoitoon. Sen tulee olla käytössä 15 minuutin kuluessa häiriön syntymisestä. Nopea varakapasiteetti koostuu pääosin kaasuturbiinivoimalaitoksista, mutta siihen kuuluu myös sopimus pohjaisesti irtikytettävissä kuormia. Nopeaa varakapasiteettia on yhteensä 1 050 megawattia ja se on järjestelmävastaavana toimivan Fingrid Oyj:n omistuksessa tai käytettävissä.

Hidasta varakapasiteettia käytetään vapauttamaan muun muassa häiriön vuoksi käynnistetty nopea varakapasiteetti seuraavien vikatilanteiden varalle, mutta sekin voi olla nopeasti käynnistettävissä. Käytännössä hidas varakapasiteetti koostuu hiili-, öljy- ja turvekäyttöisestä laudevoimasta. Hidasta varakapasiteettia oli vuoden 2001 tietojen perusteella noin 1 600 megawattia, jos kulutuksen huipputehoksi otetaan 13 100 megawattia.

Teknistä tuotantoreserviä ja nopeaa varakapasiteettia koskeva nykyjärjestelmä

Sähkömarkkinalain lailla 332/1998 muutetussa 16 §:ssä on säädetty järjestelmävastuusta. Lainmuutoksella, joka tuli voimaan 1 päivänä syyskuuta 1998, laajennettiin aikaisempi lähinnä tekninen vastuu — verkon käytönvalvonta, koko maan sähkön tuotannon ja kulutuksen tasapainon ylläpitäminen teknisten tuotantoreservien osalta sekä häiriöiden hallinta — käsittämään myös valtakunnallisen tasehallinnan ja taseselvityksen. Sähkömarkkinaviranomainen määrää sähköverkkoluvassa yhden kantaverkonhaltijan vastaamaan maamme sähköjärjestelmän teknisestä toimivuudesta ja käyttövarmuudesta sekä huolehtimaan valtakunnalliseen tasevastuuseen kuuluvista tehtävistä tarkoituksenmukaisella ja sähkömarkkinoiden kannalta tasapuolisella ja syrjimättömällä tavalla. Energiamarkkinavi-

rasto on määrännyt järjestelmävastuuseen Fingrid Oyj:n.

Sähköjärjestelmää koskeviin häiriöihin järjestelmävastaava on varautunut järjestelmävastuun mukaisesti häiriövarakapasiteetilla. Tekniset tuotantoreservit — taajuudensäätöreservi ja hetkellinen häiriöreservi — ovat taajuudenmuutoksista automaattisesti aktivoituvia pätötehoreservejä. Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan muodostamalla yhteis pohjoismaisilla sähkömarkkinoilla toimivien järjestelmävastaavien kesken on sovittu, että Suomen taajuudensäätöreservivelvoite on vuonna 2001 130 megawattia ja hetkellisen häiriöreservin velvoite normaalissa käyttötilanteessa noin 250 megawattia.

Nopea häiriövarakapasiteetti on pätö- ja loistehoreserviä, joka on aktivoitavissa 15 minuutissa. Nopealla häiriövarakapasiteetilla vapautetaan teknisiä tuotantoreservejä, jotta sähköjärjestelmä kestää uuden mahdollisen häiriön. Mahdollisessa häiriössä Fingrid System Oy:n voimajärjestelmäkeskus käynnistää tarvittaessa hallussaan olevaa nopeaa häiriöreserviä, joka koostuu kaasuturbiinilaitoksista sekä irtikytkettävästä kuormasta.

Sähkömarkkinalaissa ei ole määritelty hitaan varakapasiteetin ylläpitovastuuta. Sähkömarkkinalain sähkötaseiden hallintaa ja selvitystä koskevien säännösten mukaan kukin sähkömarkkinoiden osapuoli on vastuussa omasta sähkötaseestaan eli vastaa omasta sähköhankinnan ja toimitusten välisestä tasapainosta kunkin tunnin sisällä. Kullakin osapuolella tulee olla yksi avoin sähköntoimitussopimus. Kyse on tällöin sopimusperusteisesta vastuusta, joka ei kuitenkaan koske force majeure -tyyppisiä tilanteita. Järjestelmävastaava seuraa sähköjärjestelmän varakapasiteettitilannetta sähköntuottajien tuotantosuunnitelmien ja kulutusennusteiden avulla. Järjestelmävastaava on valmistautunut myös tiedottamaan muille pohjoismaisille järjestelmävastaaville ja suoraan tasevastaaville sähköjärjestelmän tehopulan uhasta tai tehopolasta. Kolmiportainen tiedottaminen tehopolasta alkaa, kun saatavilla oleva tuotantokapasiteetti on käytössä eikä naapurimaista ole mahdollista saada lisää sähköä. Seuraavat tiedotteet annetaan, kun kaasuturbiineja on jouduttu käynnistämään tehon tarpeeseen kulutuksen peittämiseksi. Tiedottei-

den tarkoituksena on aktivoida markkinaosapuolia huolehtimaan omasta taseestaan mahdollisimman hyvin ja tarjoamaan kaikki mahdollinen kapasiteetti markkinoille.

Tilanne Ruotsissa

Ruotsissa on sovittu, että osa hitaasta varakapasiteetista varataan järjestelmävastaavana toimivan kantaverkkoviranomaisen Svenska Kraftnätin käyttöön vuosiksi 2001—2003. Svenska Kraftnät on hyväksynyt tarjoukset noin 1 000 megawatin kapasiteetista seitsemästä eri voimalaitoksesta. Järjestelystä aiheutuneiden kustannusten — enintään 200 miljoonaa kruunua vuodessa — jaosta on sovittu tasevastaavien yhtiöiden kanssa. Tehopulan uhatessa laitosten pitää tarjota sähköä Nord Poolin Elspot-markkinalle hintaan 2 x laitoksen muuttuva kustannus.

Svenska Kraftnät ennustaa tehotilannetta ja tiedottaa tehotilanteesta internet-sivullaan. Tehopulan riskiä seuraaville päville kuvataan kolmella värillä. Vihreä väri tarkoittaa normaalia käyttötilannetta, jossa tasehallinnan ylössäättotarjouksia arvioidaan olevan käytettävissä yli 500 megawattia. Keltainen väri tarkoittaa tilannetta, jossa tehopulan riski on kasvanut, jolloin tasehallinnan ylössäättotarjouksia arvioidaan olevan käytössä alle 500 megawattia. Tällöin markkinaosapuolia kehoitetaan seuraamaan tilannetta ja ottamaan huomioon mahdolliset lisäohjeet. Samalla Svenska Kraftnät valmistautuu ottamaan käyttöön varattua hidasta reservikapasiteettia. Punainen väri tarkoittaa tehopulan vaaraa ja Svenska Kraftnät voi antaa varoituksen tehopolasta. Svenska Kraftnät antaa varoituksen tehopolasta, jos se arvioi, että nopeaa häiriöreserviä joudutaan käyttämään seuraavana päivänä tehotaseen hoitoon. Varoitus annetaan viimeistään edellisenä päivänä kello 11.00 mennessä markkinaosapuolille Nord Poolin kautta sekä suoraan tasevastaaville telefaxilla.

1.3. Perustuslaki

Perustuslain (731/1999) 18 §:n 1 momentin mukaista elinkeinovapautta pidetään elinkeinonharjoittamista koskevana pääsääntönä, josta poikkeaminen on kuitenkin luvanvarais-

tamisella mahdollista. Luvanvaraisuudesta on aina säädettävä lailla, jonka on täytettävä perusoikeuden rajoitusta koskevat tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimukset. Rajoitusten olennaisen sisällön, kuten rajoitusten laajuuden ja edellytysten tulee ilmetä laista. Sähköverkkotoimintaa saavat sähkömarkkinalain 4 §:n mukaan harjoittaa vain sähkömarkkinaviranomaisen antaman sähköverkkoluvan haltijat. Lain 5 §:n mukaan lupa myönnetään, jos luvanhakijalla on tekniset, taloudelliset ja organisatoriset edellytykset huolehtia sähköverkkotoiminnasta. Sähköverkkoluvan hakijaa koskevista teknisistä, taloudellisista ja organisatorisista edellytyksistä on nykyisin säädetty sähkömarkkinaasetuksen (518/1995) 2 §:ssä.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan lailla antaa muulle kuin viranomaiselle, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Järjestelmävastaavalle on säädetty oikeus asettaa sähkönsiirtojärjestelmän käyttöä koskevia ehtoja. Ehtojen kohteena olevien yritysten oikeusturvaa ei ole järjestetty perustuslain edellyttämällä tavalla.

Asetuksenantamisvalta kuuluu perustuslain 80 §:n 1 momentin nojalla tasavallan presidentin lisäksi valtioneuvostolle ja ministeriölle. Asetuksen antaminen perustuu joko perustuslaissa tai muussa laissa olevaan valtuutukseen. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka kuuluvat perustuslain mukaan lain alaan. Sähkömarkkinalakiin sisältyy nykyisin valtuutussäännöksiä, joissa lain soveltamisalaan liittyvistä asioista edellytetään säädettävän asetuksella asetuksen antajaa tarkemmin täsmentämättä tai joissa kauppa- ja teollisuusministeriölle on annettu valtuus antaa lain tarkempaan toimeenpanoon liittyviä määräyksiä.

Perustuslain 80 §:n 2 momentin mukaan viranomainen voidaan lailla valtuuttaa antamaan oikeussääntöjä määräytyistä asioista, jos siihen on sääntelyn kohteesta johtuvia erityisiä syitä eikä sääntelyn asiallinen merkitys edellytä, että asiasta säädetään lailla tai asetuksella. Valtuutuksen tulee olla soveltamisalaltaan täsmällisesti rajoitettu. Energia-

markkinaviraston asemasta säädetään Energiemarkkinavirastosta annetussa laissa (507/2000). Energiemarkkinaviraston toimivallasta ja sille myönnettävistä valtuuksista on nykyisin lukuisia säännöksiä sähkömarkkinalaissa ja sen nojalla annetuissa alemmanasteisissa normeissa. Nämä säännökset eivät kaikilta osin täytä perustuslain 80 §:n 2 momentin edellytyksiä.

1.4. Salassapitosäännökset

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) (jäljempänä julkisuuslaki) tuli voimaan joulukuun alussa vuonna 1999. Julkisuuslakia koskevaan lakipakettiin sisältyi laki eräiden salassapitosäännösten kumoamisesta (623/1999), jonka 1 §:n 7 kohdan säännöksellä kumottiin sähkömarkkinalain 49 §:ään sisältynyt erillinen salassapitosäännös sekä sitä tehostanut 47 §:n rangaistussäännös.

Salassapitoa koskevien säännösten kumoaminen on johtanut siihen, että sähkökauppojen selvityksessä noudatettavassa tiedonvaihdossa järjestelmävastaavan, verkonhaltijoiden ja tasevastaavien keräämien taseselvitys- ja tasehallintatietojen salassapitoon ei enää ole lainsäädännössä asetettua velvoitetta tai velvoitteen olemassaolo on muuttunut ainakin tulkinnanvaraiseksi.

2. Nykytilan arviointi

2.1. Eriyttäminen

Sähkömarkkinalakia säädettäessä pidettiin tarkoituksenmukaisena rajoittaa lain eriyttämissäännösten soveltamisala tärkeimpiin asioihin ja täydentää säännöksiä sähkömarkkinalain soveltamisesta saatavien kokemusten karttuessa.

Sähköliiketoimintojen eriyttämistä on selvitetty kauppa- ja teollisuusministeriön asettamassa työryhmässä, jonka mietintö valmistui toukokuussa 2000. Työryhmä päätyi esittämään sähköverkkoliiketoiminnan yhtiöittämistä tai eriyttämistä erilliseksi kunnan tai valtion liikelaitokseksi.

Eräät sähkömarkkinalain sähköliiketoimintojen eriyttämistä koskevat säännökset ovat osoittautuneet lakia sovellettaessa tulkinnanvaraisiksi. Sähköliiketoimintoihin kuuluvien

tehtävien rajanvetoa ei ole pidetty selkeänä. Eri kulu- ja tase-erien jakamisesta eri liiketoiminnoille ei ole yksityiskohtaisia säännöksiä. Lisäksi eriyttämisperiaatteiden muuttaminen on nykyisin sitovien tilinpäätöstä koskevien kaavojen tai mallien puuttuessa mahdollista jälkikäteen, hinnoittelun kohtuullisuuden valvontavaiheessa.

Säännösten tulkinnanvaraisuus on ongelmallista erityisesti monopolitoimintona harjoitettavan verkkoliiketoiminnan ja kilpailun piirissä olevan toiminnan välisen läpinäkyvyyden varmistamisen, ristiinsubventoinnin vaikeuttamisen sekä sähköverkkotoiminnan kohtuullisen hinnoittelun valvonnan toimuuden kannalta. Asioiden käsittely valvontaviranomaisessa on työlästä ja sitoo viranomaisen resursseja yksittäisten asioiden käsittelyyn pitkäksi aikaa. Valvonnan pullonkaulat saattavat osaltaan johtaa kilpailun vääristymiseen.

Säännösten tulkinnanvaraisuus saattaa aiheuttaa ongelmia myös sähköliiketoimintoja harjoittaville yrityksille. Puutteellisesta eriyttämisestä aiheutuvat valvontatoimet sitovat yrityksen resursseja, jonka lisäksi yrityksen laskentatoimi voi tuottaa johdolle ja omistajille virheellistä informaatiota yrityksen toimintojen tuloksellisuudesta.

Sähkömarkkinalain toimintojen eriyttämisestä koskevat säännökset eivät kaikilta osin vastaa sähkön sisämarkkinadirektiivin vaatimuksia.

Sähkön sisämarkkinadirektiiviin ei sisälly mahdollisuutta tehdä poikkeusta eriyttämisvelvollisuudesta sähköliiketoimintojen vähäisyyden perusteella. Sähkön sisämarkkinadirektiivin muutos ehdotuksen käsittelyn yhteydessä on esillä ollut mahdollisuus rajata sähkön tuotannon eriyttämisvaatimuksen ulkopuolelle vielä määrittämättömän raja-arvon alapuolelle jäävät tuottajat. Asian käsittelyn keskeneräisyyden vuoksi on tarkoituksenmukaista olla vielä ehdottamatta vähäisten sähköliiketoimintojen eriyttämisvaatimuksia koskevan poikkeusmahdollisuuden poistamista sähkömarkkinalaista.

Sähkön sisämarkkinadirektiivissä taseen laatimisvelvollisuutta ei ole rajattu kosemaan vain pääomavaltaisia toimintoja. Direktiivissä edellytetään tilinpäätöstietojen julkaisemista.

Erillistä tilintarkastajan antamaa lausuntoa ei olisi tarpeen enää vaatia, sillä tilintarkastajat tarkastavat eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmat, taseet ja niiden lisätiedot osana säännöllistä tilintarkastusta.

Sähkömarkkinalaissa oleva velvollisuus ilmoittaa kilpailuvirastolle sähköverkkotoimintaa harjoittavan liikkeen hankkimisesta, verkkotoimintaa harjoittavan yhteisön osake- tai osakkuusenemmistön ostamisesta tai sähköverkkotoimintaa koskevan määräysvallan muusta hankkimisesta on tullut korvatuksi kilpailunrajoituksista annetun lain (480/1992) yrityskauppavalvontaa koskevilla säännöksillä.

Energiamarkkinavirastolle kauppaja- ja teollisuusministeriön liiketoimintojen eriyttämisestä koskevassa päätöksessä myönnetylle valtuutukselle ei löydy tukea sähkömarkkinalain säännöksistä eikä sitä voida pitää perustuslain valtuutussäännöksille asettamien vaatimusten mukaisena. Energiamarkkinavirasto ei ole tämän vuoksi antanut päätöksessä taroitettuja ohjeita.

2.2. Hidasta varakapasiteetti

Kauppaja- ja teollisuusministeriön sähkömarkkinoiden varmuus-työryhmän huhtikuussa 2000 antamassa loppuraportissa todetaan, että sähkömarkkinoiden avaaminen on johtanut tilanteeseen, jossa sähkömarkkinoiden osapuolten taloudellinen intressi ylläpitää hidasta varakapasiteettia on pienentynyt. Tämän vuoksi on herännyt huoli, pystyvätkö markkinat takaamaan, että sähkön toimitus- ja huoltovarmuus pysyvät Suomessa riittävästi turvattuina kaikissa kysyntätilanteissa yhdistettynä mahdollisiin voimalaitosten, sähkön- tai maakaasuntuonnin häiriötilanteisiin. Työryhmän mukaan julkisella vallalla on viimekädessä vastuu ja velvollisuus huolehtia siitä, että kansalaisten sähkönsaanti on poikkeustilanteissa turvattu ja että käytävissä on tarpeellinen määrä hidasta varakapasiteettia.

Kauppaja- ja teollisuusministeriön huoltovarmuuden tavoitteiden tarkistamistyöryhmän toukokuussa 2001 antamassa mietinnössä edellytetään normaaliajan energiahuollon häiriöiden varautumisen yhteydessä selvitetävän, kuinka julkisen sektorin roolia ja huol-

tovarmuusspesifistä varautumista tulisi kehittää. Tavoitteena tulisi olla häiriöiden vaikutusten minimoiminen tapauksissa, joissa häiriöiden vaikutukset taloudelle ja yhteiskunnalle muodostuvat kohtuuttomiksi.

Myös 13 päivänä kesäkuuta 2001 annetussa Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa koskeneessa valtioneuvoston selonteossa Eduskunnalle todetaan sähköntuotannon varakapasiteetin vähentyneen sitä mukaa kun käyttämättöminä tai vähäisessä käytössä olleita hiililaitoksia on asteittain poistettu välittömästä käyttövalmiudesta. Näiden hitaiden tuotantoreservien vähenemisen todetaan aiheuttavan sen, ettei normaaliolojen häiriötilanteissa eikä poikkeusoloissa ole käytettävissä varakapasiteettia. Selonteon mukaan sähkön tuotannon varakapasiteetin ylläpito tulee ratkaista yhteistyössä tuottajien ja yritysten kanssa siten, että sähkön saatavuus voidaan kaikissa oloissa turvata. Selonteko mainitsee tavoitteena olevan järjestelyt, joilla osa varavoimaloista jäisi edelleen niiden nykyisille omistajille, joille Huoltovarmuuskeskus korvaisi voimaloiden kuntoon saattamisesta ja ylläpidosta aiheutuvat kustannukset.

Sähkömarkkinoiden avautuminen kilpailulle on edellä esitetyn mukaisesti lisännyt tarvetta varautumiseen myös tilanteissa, jotka eivät vielä täytä valmiuslain poikkeusoloille asetettuja edellytyksiä. Samaan suuntaan vaikuttaa myös eräiden voimalaitosten ottaminen pois käytöstä Ruotsissa, joka on osa yhteispohjoismaisia sähkömarkkinoita.

2.3. Perustuslaista johtuvat muutostarpeet

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaisesta elinkeinovapauden periaatteesta poikkeamisesta on aina säädettävä lailla. Luvanvaraitamisen on täytettävä perusoikeuden rajoitusta koskevat tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimukset. Rajoitusten olennaisen sisällön, kuten rajoitusten laajuuden ja edellytysten, tulee ilmetä laista. Luvan edellytyksiä ja pysyvyyttä koskevien säännösten tulee antaa riittävän ennustettava käsitys lupaan liittyvistä viranomaistoimista. Sähkömarkkinaasetuksen 1 §:ssä on sähköverkkotoimintaa koskevasta luvanvaraisuudesta vapautettu yhteisön tai laitoksen hallinnassa olevalla

sähköverkolla hoidettu kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sähkönjakelu. Kyseinen luvanvaraisuuden rajoitusta koskeva säännös otettaisiin sähkömarkkinalakiin. Sähköverkkotoimintaa koskeva sähkömarkkinalain 4 §:n mukainen luvanvaraisuus koskee myös sähköverkon suunnittelua, sillä lain 3 §:n 6 kohdan sähköverkkotoimintaa koskevaan määritelmään on sähköverkkotoimintaan kuuluvaksi luettu sähköverkon suunnittelu. Perustuslakivaliokunta on maakaasumarkkinalaista (508/2000) antamassaan lausunnossa (PeVL 4/2000 vp) katsonut, ettei elinkeinovapauden kannalta ole mahdollista säätää pelkkää verkon suunnittelua luvanvaraiseksi. Sähköverkkoluvan hakijaa koskevista teknisistä, taloudellisista ja organisatorisista edellytyksistä on nykyisin säädetty sähkömarkkinaasetuksen 2 §:ssä. Lupaedellytykset otettaisiin perustuslain 18 §:n edellyttämällä tavalla sähkömarkkinalakiin.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan lailla antaa muulle kuin viranomaiselle, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Perustuslakivaliokunta on maakaasumarkkinalaista antamassaan lausunnossa katsonut, että verkonhaltijan määrääminen järjestelmävastuuseen merkitsee lailla säädettyjen julkisten hallintotehtävien antamista muulle kuin viranomaiselle. Järjestelmävastaavalle on säädetty oikeus asettaa sähkönsiirtojärjestelmän käyttöä koskevia ehtoja. Ehtojen kohteena olevien yritysten oikeusturvaa ei voimassa olevan lain mukaan ole järjestetty perustuslain edellyttämällä tavalla.

Asetuksenantamisvalta kuuluu perustuslain 80 §:n 1 momentin nojalla tasavallan presidentin lisäksi valtioneuvostolle ja ministeriölle. Asetuksen antaminen perustuu joko perustuslaissa tai muussa laissa olevaan valtuutukseen. Perustuslain asetusantamisvaltaa koskeva uudistunut sääntely edellyttää sähkömarkkinalain valtuutussäännösten muuttamista perustuslain säännöksiä vastaavaksi. Perustuslain systematiikan mukaisesti asetusantamisvaltuus osoitettaisiin valtioneuvostolle, kun kyse on laajakantoisista ja periaatteellisesti tärkeistä asioista sekä asioista, joiden merkitys sitä vaatii. Ministeriölle osoi-

tettu asetuksenantamisvaltuus koskisi teknisluontoisempia sekä yhteiskunnalliselta tai poliittiselta merkitykseltään vähäisempiä kysymyksiä.

Osa sähkömarkkinalakiin sisällytetyistä kauppaja- ja teollisuusministeriölle osoitetuista valtuutussäännöksistä koskevat asiakokonaisuuksia, joiden osalta toimivalta soveltuu ministeriötä paremmin alan valvonnasta vastaavalle Energiamarkkinavirastolle.

2.4. Salassapitosäännökset

Sähkömarkkinalakiin sisältyi alunperin salassapitosäännös, jonka mukaan se, joka sähkömarkkinalaissa taikka sen nojalla annetuissa säännöksissä tai määräyksissä tarkoitettuja tehtäviä suorittaessaan oli saanut tietoonsa liike- tai ammatillisuuden, ei saanut sitä ilmaista sivulliselle eikä käyttää hyödykseen. Säännöksen vahvistukseksi lakiin sisältyi rikoslakiviittauksen käsittänyt rangaistussäännös.

Säännöksen perusteluissa todettiin, että toiminnanharjoittajat voivat joutua luovuttamaan valvontaa suorittaville tai tilastoja varten liike- ja ammatillisuuksiksi katsottavia tietoja, joita nämä eivät saa ilmaista sivullisille. Rangaistussäännöksen perusteluissa todettiin, että liike- ja ammatillisuuksia voivat saada tietoonsa esimerkiksi tilastojen pitäjät, jotka eivät ole virkamiehiä tai julkisyhteisön työntekijöitä. Tämän vuoksi salassapitovelvollisuuden rikkomisesta oli täytynyt säätää erillinen rangaistussäännös, koska virkamiehiä koskeva sääntely ei riittänyt kattamaan kaikkia esille tulevia kysymyksiä. Sähkömarkkinalain erillisen salassapitosäännöksen taustalla oli lain 42 §:n säännös, joka mahdollistaa toimialajärjestöjen käytön tilastotehtävissä.

Sähkömarkkinalain alkuperäisiä perusteluja arvioiden lain erillisen salassapitosäännöksen kumoaminen on ollut julkisuuslain säätämisen yhteydessä perusteltua, sillä näitä tehtäviä koskeva salassapitovelvollisuus sisältyy uuteen julkisuuslakiin.

Salassapitosäännöksen kumoamisen yhteydessä ei kuitenkaan kiinnitetty huomiota siihen, että sähkömarkkinalakiin liitettiin lailla 332/1998 sähkökauppojen selvitystä sekä sähköntuotannon ja kulutuksen välisen tasa-

painon ylläpitoa koskeva säännöstö, jonka keskeisenä sisältönä on määritellä sähköverkonhaltijoiden tehtäväksi huolehtia sähkökauppojen selvitystehtävistä. Sähkömarkkinalain 4 luvussa säädettyjä järjestelmävastuuseen sekä sähkökauppojen selvittämiseen liittyviä tehtäviä suorittaessaan järjestelmävastaava kantaverkonhaltija, ns. tasevastavina toimivat sähköntuottajat (noin 20 kappaletta) sekä jakeluverkonhaltijat (noin 100 kappaletta) saavat toiminnassaan yksityiskohtaista tietoa kilpailijoidensa tai omistajiensa kilpailijoiden sähköntoimituksista. Sähkökauppojen selvityksessä syntyneitä sähköntoimituksia koskevia tietoja on velvollisuus antaa määrämudossa tiedonsaantiin oikeutetuille osapuolille, mutta ei ulkopuolisille.

Sähkökauppojen selvitykseen liittyvien, sähköntuottajien liikesalaisuuksia sisältävien tietojen pysyminen salassa ulkopuolisilta tahoilta ja jopa oman yrityksen myyntiorganisaatiolta tai omistajatahoilta on sähkökauppojen selvitykselle asetettu keskeinen vaatimus. Sähkömarkkinalain 49 §:n ja 47 §:n säännöksiä käytettiin myös tämän velvoitteen tehosteena. Tietojen salassapitotarve sekä sähkömarkkinalain säännösten tehtävä tämän velvoitteen tehosteena mainitaan hallituksen esityksen 227/1997 vp. useissa kohdissa.

Julkisuuslain 4 §:n 2 momentin mukaan lain viranomaisia koskevia säännöksiä sovelletaan myös julkista tehtävää hoitaviin yhteisöihin, laitoksiin, säätiöihin ja yksityisiin henkilöihin näiden käyttäessä julkista valtaa. Julkisen vallan käsitettä ei ole kuitenkaan ole yksiselitteisesti määritelty laissa. Sen keskeiseen sisältöön on kuitenkin katsottu kuuluvan puuttuminen hallintopäätöksellä tai tosiasiallisella toimella yksityisen oikeusasemaan.

Sähkömarkkinalain esityöt huomioon ottaen sähköalan yritysten ei voida lähtökohtaisesti katsoa käyttävän julkista valtaa suorittaessaan sähkökauppojen selvittämiseen liittyviä tehtäviä. Myöskään muun elinkeinoelämä sääntelevän lainsäädännön nojalla ei voida yksiselitteisesti katsoa salassapitovelvoitteen ulottuvan sähkömarkkinalain mukaisiin selvitystehtäviin. Lähinnä tällaisena voisi tulla kysymykseen sopimattomasta menettelystä elinkeinoelämässä annetun lain (1061/1978) 4 §:n yrityssalaisuuden oikeude-

tonta hankkimista, käyttämistä ja ilmaisemista koskeva säännös. Sähkömarkkinalakiin perustuvia tehtäviä yrityksissä hoitavien henkilöiden salassapitovelvoitteen sisältö on kuitenkin toisenlainen kuin ne tilanteet, joihin sopimattomasta elinkeinotoiminnasta annetun lain säännöksellä on ensisijaisesti pyritty vaikuttamaan.

Salassapitovelvoitteen tulkinnanvaraisuuden takia kysymys ajankohtaistuisi viime kädessä salassa pidettäväksi säädettyjen tietojen luvaton luovutusta tai käyttöä koskevassa rikosprosessissa, jolloin epäselvässä tapauksessa lakia sovellettaisiin syytetyn eduksi.

Edellisen perusteella on katsottava, että sähkömarkkinalain 47 ja 49 §:ien kumoamisen jälkeen salassapitosäännösten ja niihin liittyvän sanktiojärjestelmän soveltaminen järjestelmävastaavan ja taseselvittäjien keräämiin yritysalaisuuksia koskeviin tietoihin on muodostunut epävarmaksi.

Salassapito- ja rangaistussäännösten kumoamisen seurauksena riski sähkökauppojen selvityksen yhteydessä saatavien, markkina-arvoa sisältävien tietojen oikeudettomasta hyväksikäytöstä omassa liiketoiminnassa on kasvanut. Tämä osaltaan vaarantaa sähkömarkkinalain muutoksen 332/1998 tavoitteena olevan pyrkimyksen sähkömarkkinoiden tasapuoliseen ja syrjimättömään toimivuuteen.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Eriyttäminen

Sähköverkkotoiminta on monopolitoimintaa, jota on tarpeen valvoa verkkopalvelujen hinnoittelun kohtuullisuuden varmistamiseksi sekä sen estämiseksi, että sähköverkkotoiminnasta saaduilla tuloilla tuettaisiin kilpailun piirissä olevia toimintoja.

Sähköliiketoimintojen eriyttämisen tavoitteena on lisätä sähköliiketoimintojen harjoittamisen avoimuutta ja tasapuolisuutta siten, että vaikeutetaan kilpailulle avattujen sähköliiketoimintojen tukemista sähköverkkoliiketoiminnasta saatavilla tuloilla ja näin kilpailun vääristymistä sähkömarkkinoilla. Eriyttäminen tehostaa sähkömarkkinoiden toiminta-

ta ja helpottaa alan valvontatyötä. Sähkömarkkinoilla on kilpailulle avattu sähköntuotanto, myynti, tuonti ja vienti. Sähköverkko-toiminta on sen sijaan luvanvaraista ja verkonhaltijaa sitoo sähkömarkkinalain nojalla siirto-, liittämisen- ja verkon kehittämisvelvollisuus sekä velvollisuus toimia tasapuolisesti ja avoimesti. Terve ja toimiva kilpailu sähkömarkkinoilla edellyttää, että kilpailun alaiset sähköliiketoiminnat toimivat liiketaloudellisesti kannattavasti eikä niitä tueta luonnollisena monopolina pidettävän verkkoliiketoiminnan avulla.

Näiden tavoitteiden varmistamiseksi nykyisin sähkömarkkinalaissa edellytettyä kirjanpidossa tehtävää laskennallista eriyttämistä koskevia säännöksiä täsmennettäisiin.

Hallituksen esityksen valmisteluvaiheissa on ollut esillä myös vaatimus sähköverkkotoiminnan yhtiöittämisestä muista sähköliiketoiminnoista erilliseen oikeushenkilöön. Vaatimusta ei ole kuitenkaan sisällytetty hallituksen esitykseen, koska Euroopan komission asiaa koskevan direktiiviehdotuksen käsittely on kesken ja, koska asiaa koskevat näkemykset ovat Suomessa hallituksen esityksen valmisteluvaiheessa poikenneet voimakkaasti toisistaan.

Sähkömarkkinalaista olisi lähtökohtaisesti poistettava sähkön sisämarkkinadirektiivin vastaisena merkitykseltään vähäisiä sähköliiketoimintoja koskeva poikkeusmahdollisuus eriyttämisvaatimuksesta. Kun kuitenkin on mahdollista, että sähkön sisämarkkinadirektiiviin otetaan jonkinasteinen sähköntuotannon eriyttämisvaatimusta koskeva poikkeusmahdollisuus, ei sähkömarkkinalaissa olevaa poikkeusmahdollisuutta ehdoteta vielä poistettavaksi.

Sähkömarkkinalakiin lisättäisiin sähkön sisämarkkinadirektiivin mukainen vaatimus laatia tase muillekin kuin pääomavaltaisille toimintoille. Sähkömarkkinalain säätämisen vaiheessa ei pidetty tarkoituksenmukaisena asettaa taseen laatimisvelvollisuutta myynnille, sillä myyntitoimintaan ei liity merkittäviä investointeja.

Tilintarkastajien edellytettäisiin tarkastavan eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmat, taseet ja niiden lisätiedot osana säännöllistä tilintarkastusta. Tilintarkastajilta poistettaisiin velvollisuus antaa tilintarkastuskertomukses-

sa erillinen lausunto siitä, ovatko eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmat, taseet ja niiden lisätiedot sähkömarkkinalainsäädännön mukaisia.

Verkkotoiminnan ja sähkön myyntitoiminnan tilinpäätökset edellytettäisiin otettavaksi osaksi virallista tilinpäätöstä ja julkaistavaksi.

Laissa oleva velvollisuus ilmoittaa kilpailuvirastolle sähköverkkotoimintaa harjoittavan liikkeen hankkimisesta, verkkotoimintaa harjoittavan yhteisön osake- tai osakkuus-enemmistön ostamisesta tai sähköverkkotoimintaa koskevan määräysvallan muusta hankkimisesta kumottaisiin. Kyseinen säännös on käynyt tarpeettomaksi sen jälkeen, kun lakiin kilpailunrajoituksista lisättiin yrityskauppavalvontaa koskevat säännökset 1 päivänä lokakuuta 1998 voimaantulleella lailla 303/1998. Kilpailunrajoituslain 11 d §:n 2 momenttiin otettiin tuolloin sähkömarkkinoilla tapahtuvia yrityskauppoja koskeva erityissäännös, joka täydentää yleisistä, kaikkia toimialoja koskevaa yrityskauppavalvontaa. Markkinaoikeuden perustamisen myötä kyseistä säännöstä muutettiin 1 päivänä maaliskuuta 2002 voimaan tulleella lailla 1529/2001. Säännöksen nojalla markkinaoikeus voi kilpailuviraston esityksestä kieltää sähkömarkkinoilla tapahtuvan yrityskaupan, jonka seurauksena yrityskaupan osapuolten ja niihin kilpailunrajoituslain mukaisessa läheisessä suhteessa olevien jakeluverkkotoimintaa harjoittavien yhteisöjen tai laitosten yhteenlaskettu siirtoliiketoiminnan osuus 400 voltin jännitteellä jakeluverkossa siirretystä sähkön määrästä ylittää valtakunnallisesti 25 prosenttia.

Sähkömarkkinalaissa täsmennettäisiin eriytettyjen tilinpäätösten laatimisessa noudatettavat yleisperiaatteet. Näiden mukaan liiketapahtumien ja tase-erien kirjaamisessa tulisi noudattaa aiheuttamisperiaatetta. Poistojen edellytettäisiin perustuvan hankintamenoihin. Valitun eriyttämismenettelyn jatkuvuuden turvaamiseksi edellytettäisiin, että valittua eriyttämismenettelyä noudatettaisiin, jollei muuttamiseen olisi perusteltua syytä. Muutoksista edellytettäisiin tehtäväksi selvitys tilinpäätöksen yhteydessä.

Energiamarkkinavirasto valtuutettaisiin antamaan yksityiskohtaisia, eriytettyjä tilinpäätöksiä koskevia perustuslain 80 §:n 2 momentin mukaisiksi normipäätöksiksi katsottavia määräyksiä, jotka koskevat kaikkia sähköliiketoimintaa harjoittavia yhteisöjä.

Nykyisin Energiamarkkinavirastolle annettu yleisvaltuutus sisältyy kauppa- ja teollisuusministeriön päätökseen sähköliiketoimintojen eriyttämisestä. Normivaltuutuksen antaminen on perustuslain mukaisesti otettava lain tasolle. Samalla Energiamarkkinavirastolle annettava valtuutus täsmennettäisiin täyttämään perustuslain edellytykset valtuutuksen tarkkarajaisuudesta. Kauppa- ja teollisuusministeriölle annettu valtuutus antaa määräyksiä eriytettyjen tilinpäätösten laatimisesta poistettaisiin laista.

Tilinpäätösten antaman tiedon laatua parannettaisiin säätämällä sähköliiketoimintaa harjoittaville velvoite julkaista eriytettyjen tilinpäätösten yhteydessä tilinpäätösten laatimisperusteita selventäviä tietoja sekä verkonhaltijan toimintaa kuvaavia tunnuslukuja. Energiamarkkinavirastolle myönnettäisiin valtuus määrätä päätöksellään tarkemmin kyseisten tietojen ja tunnuslukujen julkaisemisesta.

3.2. Vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettu hidasta varakapasiteettia koskeva järjestelmä

Sähkömarkkinalakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että olisi mahdollista ottaa käyttöön vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettu hitaan varakapasiteetin ylläpitoa ja käyttöä koskeva järjestelmä, jonka arvioidaan olevan voimassa määräaikaaisesti noin kolmen vuoden ajan. Hitaan varakapasiteetin ylläpitoa koskevan järjestelmän pysyvämpi järjestäminen tulee pohdittavaksi siirryttäessä suunnitella olevaan pohjoismaiseen järjestelmään. Pohjoismaisilla sähkömarkkinoilla ei ehdotetun tyyppistä järjestelmää voida pidemmän päälle ylläpitää yksinomaan kansallisin toimenpitein, sillä kyseinen järjestely vaikuttaa myös muihin sähkömarkkinoilla mukana oleviin maihin. Myös Ruotsin edellä selostettu järjestelmä on tarkoitettu määräaikaiseksi. Osapuolina ehdotettavassa järjestelmässä olisivat Huoltovarmuuskeskus ja voimantuottajat.

Huoltovarmuuskeskuksen tehtävänä olisi

huolehtia vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettua hitaan varakapasiteetin ylläpitoa koskevien sopimusten solmimisesta voimantuottajien kanssa. Huoltovarmuuskeskus korvaisi voimantuottajille järjestelmään kuuluvan hitaan varakapasiteetin ylläpidosta aiheutuvat kustannukset huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain mukaisella huoltovarmuusmaksulla. Huoltovarmuuskeskus valvoisi sopimusten noudattamista.

Järjestelmän piiriin otettaisiin vain osa kaikesta hitaasta varakapasiteetista eli käytännössä muutamia satoja megawatteja. Enintään tarvittava kapasiteetti olisi noin 1 000 megawatin suuruinen.

Järjestelmän tavoitteena olisi ensinnäkin varmistaa, että olemassa olevaa hiileen, turpeeseen, öljyyn tai maakaasuun perustuvaa sähköntuotantokapasiteettia ei otettaisi pois välittömästi käyttövalmiudesta tai muutettaisi tarpeettomaksi. Järjestelmällä ehkäistäisiin näin tuottajalle tarpeettomaksi käyvän kapasiteetin käytöstä poistumista ja tältä osin vaitutettaisiin sähkön toimitusvarmuuteen.

Lisäksi järjestelmän käyttöönotto vastaisi kilpailulle avatuilla sähkömarkkinoilla esille nousseeseen tarpeeseen varmistaa, ettei sähkömarkkinalainsäädännön ja huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lainsäädännön väliin jää sähkönsaannin varmuutta mahdollisesti uhkaavaa katvealuetta. Vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettua hitaan reservikapasiteetin käyttöönotto ei tämän vuoksi edellyttäisi sitä, että olisi jo olemassa vakava uhka väestön toimeentulolle tai maan talouselämän perusteille eikä sitä, että tilanteen hallitseminen ei enää olisi mahdollista viranomaisen säännönmukaisin toimivaltuuksin. Järjestelmän tarkoituksena olisi toimia ennaltaehkäisevänä puskurina jo ennen kuin valmiuslain mukainen kriisitilanne olisi käsillä. Vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettu hidas varakapasiteetti liittyy kiinteästi perushyödykkeenä pidettävän sähkön saatavuuteen sekä yhteiskunnan perusinfrastruktuurien keskeisten järjestelmien säilymiseen toimintakykyisenä. Tässä suhteessa ehdotettua järjestelmän voi katsoa muodostavan osan huoltovarmuuden turvaamisesta koskevaa kokonaisjärjestelmää.

Järjestelmän tulisi häiritä mahdollisimman vähän sähkömarkkinoiden normaalia toimintaa ja sen tulisi olla taloudellisesti mahdolli-

simman tehokas. Kyseessä olisi selkeästi sähkömarkkinoiden poikkeustilanteisiin liittyvä järjestelmä, jota ei voisi käyttää sähkön markkinahintojen alentamiseen. Tämän vuoksi järjestelmään kuuluvan vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettua hitaan varakapasiteetin käyttöönotto kytkettäisiin tilanteisiin, joissa sähkö on fyysisesti loppumassa.

3.3. Perustuslain ja muun lainsäädännön muutosten huomioonottaminen sähkömarkkinalaissa

Esityksen tavoitteena on saattaa sähkömarkkinalain soveltamisalan rajaamista, tilanteita, joissa sähköverkkolupaa ei edellytetäisi, sähköverkkolupaa koskevia edellytyksiä, asetuksenantamisvaltuuksia ja Energiainviroviraston norminantovaltuuksia koskevat säännökset yhdenmukaisiksi perustuslain asettamien vaatimusten kanssa.

Sähköverkkotoimintaa koskevasta luvanvaraisuudesta vapautettaisiin sähkömarkkina-asetuksen 1 §:ssä nykyisin olevan säännöksen mukaisesti yhteisön tai laitoksen hallinnassa olevalla sähköverkolla hoidettu kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sähkönjakelu. Luvanvaraisuus ei myöskään koskisi sähköverkon suunnittelua.

Sähköverkkoluvan hakijaa koskevat tekniset, taloudelliset ja organisatoriset edellytykset, joista on nykyisin tarkemmin säädetty sähkömarkkina-asetuksen 2 §:ssä, otettaisiin uudistuneen perustuslakisääntelyn mukaisesti sähkömarkkinalakiin. Kelpoisuusvaatimukset täyttävää käytön johtajaa ja sähkötoiden johtajaa koskevaa lupaedellytystä tarkennettaisiin tekemällä viittaus sähköturvallisuuslakiin (410/1996) ja sen nojalla annettuihin säädöksiin. Sähkömarkkina-asetuksessa oleva muita edellytyksiä koskeva lupaehto poistettaisiin. Sääntely olisi yhdenmukainen maakaasumarkkinalain maakaasuverkkolupaa koskevan sääntelyn kanssa.

Verkonhaltijan määrääminen järjestelmävastuuseen merkitsee perustuslakivaliokunnan mukaan lailla säädettyjen julkisten hallintotehtävien antamista muulle kuin viranomaiselle (PeVL 4/2000 vp.). Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi

hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Järjestelmävastaavalle on säädetty oikeus asettaa sähkönsiirtojärjestelmän käyttöä koskevia ehtoja. Järjestelmävastuussa olevan kantaverkonhaltijan järjestelmävastuun toteuttamiseksi asettamien ehtojen osalta ehdotetaan, että perustuslain vaatimusten täyttämiseksi sähkömarkkinaviranomaisen tulisi vahvistaa ehdot ennen niiden käyttöönottamista.

Asetuksenantamisvaltuus osoitettaisiin sähkömarkkinalaissa valtioneuvostolle, kun kyse on laajakantoisista ja periaatteellisesti tärkeistä asioista sekä asioista, joiden merkitys sitä edellyttää. Ministeriölle osoitettu asetusantamisvaltuus koskisi teknisluontoisempia sekä yhteiskunnalliselta tai poliittiselta merkitykseltään vähäisempiä kysymyksiä.

Energiamarkkinavirastolle annettaisiin perustuslain 80 §:n 2 momentin mukaisesti toimivalta antaa soveltamisalaltaan täsmällisesti rajattuja oikeussääntöjä, kun tähän on sääntelyn kohteeseen liittyviä erityisiä syitä eikä sääntelyn asiallinen merkitys edellytä, että asiasta säädetään lailla tai valtioneuvoston taikka ministeriön asetuksella. Energiamarkkinaviraston antamat päätökset tai määräykset koskisivat verkonhaltijan julkaistavia tunnuslukuja, vähittäismyyntiehtojen ja -hintojen sekä niiden määrätymisperusteiden ilmoittamista, sähkön hinnan muodostumisen erittelyä ja sähkön keskimääräistä hintatasoa kuvaavia tietoja sekä eräitä eriytettyjen tilinpäätöksen laatimiseen liittyviä seikkoja. Energiamarkkinavirastolla on sähkömarkkinoiden valvonnasta ja toimivuuden edistämisestä vastaavana sekä sähköverkkolupia myöntävänä viranomaisena erityisasiantuntemusta, joka luo edellytykset tällaiselle päätöksenteolle.

Sähkömarkkinalain 27 a §:n 1 momentin mukaan liittymän kytkemisen viivästyessä vakiokorvauksen enimmäismäärä on 10 000 markkaa. Vakiokorvauksen kuluttajansuojaoikeudellinen luonne puoltaisi korvauksen määrän pitämistä tasalukuisena ja sen muuttamista euromääräiseksi. Enimmäismäärän nostaminen 1 700 euroon olisi siten perusteltua. Myös Sähköenergialiitto Sener ry:n suosittelemissa liittymisehdoissa vakiokorvauksen enimmäismäärä on 1 700 euroa.

3.4. Liike- ja ammatillisuuksien suojaaminen järjestelmävastuun toteuttamisessa ja sähkökauppojen selvityksessä

Esityksen tavoitteena on parantaa sähköjärjestelmässä järjestelmävastuuseen sekä sähkökauppojen selvitykseen liittyvien tehtävien hoitamisen yhteydessä sähköalan muiden yritysten sähköliiketoiminnoista kertyvien liike- ja ammatillisuuksien suojaa tietojen asiointa luovutusta ja hyväksikäyttämistä vastaan. Tavoitteena on edistää sähkömarkkinoiden tasapuolista ja syrjimätöntä toimintaa sekä luottamusta alan lakisääteisiä tehtäviä hoitavien yritysten tasapuolisuuteen eri toimijoita kohtaan.

Edellisen perusteella esitetään, että sähkömarkkinalakiin lisättäisiin järjestelmävastuun sekä taseselvityksestä vastaavien verkonhaltijoiden ja tasevastaavien sähkömarkkinalain mukaisia tehtäviä suorittaessaan tietonsa saamia liike- ja ammatillisuuksia koskeva salassapitovelvollisuus, jossa viitattaisiin viranomaistoiminnan julkisuudesta annetun lain 22 ja 23 §:ään sekä 24 §:n 1 momentin 20 kohtaan. Koska järjestelmävastuuseen sekä sähkökauppojen selvitykseen liittyviä tehtäviä ei voi lähtökohtaisesti pitää virkatoimintaan kuuluvina, tuomittaisiin rangaistus salassapitovelvollisuuden rikkomisesta rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan. Rangaistussäännös olisi sama kaikille salassapitovelvollisuuden piiriin kuuluville riippumatta siitä, ovatko he julkisyhteisön tai yksityisen yhteisön palveluksessa.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Eriyttäminen

4.1.1. Taloudelliset vaikutukset

Julkistaloudelliset vaikutukset

Ehdotuksella ei arvioida olevan merkittäviä julkistaloudellisia vaikutuksia. Ehdotetulla mallilla ei olisi vaikutusta valtion talousarvioon Energiamarkkinaviraston budjetin kautta, koska pääosa viraston menoista katetaan valvottavilta perittävillä maksuilla.

Taloudelliset vaikutukset kotitalouksiin

Ehdotuksella ei arvioida olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia kotitalouksille. Muutaman vuoden aikasyklillä sähkömarkkinoiden toiminnan ja valvonnan tehostumisen arvioidaan kuitenkin vähentävän sähkön hinnan nousupaineita.

Taloudelliset vaikutukset elinkeinoelämään

Sähkökäyttäjänä olevien yritysten kannalta vaikutukset ovat samanlaisia kuin kotitalouksilla.

Kansantaloudelliset vaikutukset

Sähkömarkkinoiden toiminnan ja valvonnan tehostumisen arvioidaan muutaman vuoden aikasyklillä vaikuttavan kotitalouksien ja yritysten maksaman sähköenergian ja sähkön siirron hinnan nousupaineita vähentävästi. Tällä on vähäisiä myönteisiä vaikutuksia kansantalouteen.

Muutoksella ei arvioida olevan välitöntä vaikutusta työllisyyteen.

Sähkömarkkinoiden kilpailun tehostuminen vaikuttaisi myönteisesti alan yritysten kilpailukykyyn. Sähkön hinnan nousupaineiden vähenemisen ei arvioida vaikuttavan sähkönkulutukseen.

4.1.2. Yritysvaikutukset

Sähköliiketoimintojen eriyttämistä koskevien säännösten täsmentämisellä ei arvioida olevan merkittäviä kustannusvaikutuksia sähköalan yrityksiin nykyiseen verrattuna. Pitkällä aikajänteellä avoimuuden lisääntyminen ja valvonnan tehostuminen vaikuttavat yritystasolla verkkopalveluiden hinnoitteluun.

Uudistuksella olisi myönteisiä vaikutuksia markkinoiden toimintaan, koska ehdotus parantaisi verkkonhaltijoiden neutraalisuutta eri myyjiä kohtaan. Tämä parantaisi myyjien ja tuottajien tasapuolista mahdollisuutta kilpailua sähkömarkkinoilla.

Muutoksen ei arvioida heikentävän suomalaisten yritysten kilpailutilannetta ulkomailla toimiviin yrityksiin nähden.

4.2. Vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettu hidus varakapasiteetti

4.2.1. Vaikutukset energiamarkkinoilla

Arvioitaessa vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettujen järjestelmien vaikutuksia sähkömarkkinoilla, on olennaista kiinnittää huomiota ylläpidettävän kapasiteetin määrään ja käyttöönottovalmiuteen, siihen, miten järjestelmän voimantuottajat valitaan sekä siihen, missä tilanteissa kyseistä kapasiteettia olisi mahdollista ottaa käyttöön.

Järjestelmän avulla ylläpidettävän kapasiteetin määräksi arvioidaan muutamia satoja megawatteja, enintään kuitenkin 1 000 megawattia. Täsmällisemmin ylläpidettävän kapasiteetin määrän sekä sen käynnistysvalmiuden määrittäisi Huoltovarmuuskeskus yhteistoiminnassa huoltovarmuudesta vastaavien viranomaisten sekä järjestelmävas-taavien kanssa. Hitaalla varakapasiteetilla tulisi olla mahdollista korvata käytössä oleva nopea varakapasiteetti sähkön toimitusvarmuuden ollessa uhattuna. Kapasiteetti tulisi porrastaa huippukuormituskautena käyttöönottovalmiuden mukaan siten, että sähkön kulutusennusteisiin perustuen kapasiteetin käyttöönottovalmius olisi 12 tunnista yhteen viikkoon. Hitaimmassa valmiudessa olevan kapasiteetin käynnistysvalmiutta voitaisiin nostaa tarvittavassa määrin. Suomen sähköntuotantokapasiteetti ts. huipun aikana yhtä aikaa käytettävissä oleva teho oli vuoden 2001 alussa noin 15 450 megawattia, kun mukaan lasketaan järjestelmävas-taavan hallinnassa olevat nopean varakapasiteetin kaasuturbiinit (650 megawattia). Sähköntuotantokapasiteetista järjestelmään varatun kapasiteetin osuus olisi siten enimmillään muutamia prosentteja.

Järjestelmän avulla ylläpidettävän kapasiteetin määrän ja käyttöönottovalmiustarpeen perusteella Huoltovarmuuskeskus pyytäisi kotimaisilta voimantuottajilta tarjoukset ylläpidettävästä kapasiteetista, jonka ne olisivat valmiit ylläpitämään vaaditussa tuotantovalmiusluokassa sopimuskauden ajan. Tarjouskilpailun järjestäminen tarjoaisi kaikille osapuolille yhtäläiset mahdollisuudet osallistua toimintaan. Tarjoukset hyväksyttäisiin kustannuserusteisesti.

Vakavan tehopulan hoitoon varattua hidasta varakapasiteettia voisi ottaa käyttöön ainoastaan sähkömarkkinoiden poikkeustilanteissa eikä järjestelmää tulisi käyttää sähkön markkinahintojen alentamiseen. Lähtökohtana on, että sellaisten tilanteiden esiintyminen, joissa vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettua varakapasiteetin käyttöön olisi turvaututtava, olisi harvinaista. Tällaisia tilanteita ei ole Suomen sähkömarkkinoiden toiminnassa toistaiseksi esiintynyt. Vakavan tehopulan hoitoon varattua hidasta varakapasiteettia voitaisiin ottaa käyttöön sähköpörssiin vielä toimiessa. Järjestelmän piirissä olevien laitteiden tuottama sähkö myytäisiin mikäli mahdollista sähköpörssiin EL-EXin jatkuva-aikaiseen tuntikaupankäyntiin perustuvana Elbas-tuotteena, jolloin sähkön hinta määräytyisi markkinaolosuhteiden perusteella. Sähköjärjestelmän toimivuuden kannalta on tärkeää, että sähköpörssi on toiminnassa mahdollisimman pitkään. Vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettua hitaana reservikapasiteetin käyttöönotto vaikuttaisi kuitenkin sähkön hintapiikkeihin niitä alentavasti, sillä käyttöönoton edellyttämässä oloissa sähkön referenssihintana olisi sähköpörssissä todennäköisesti poikkeuksellisen korkealla tasolla, moninkertainen tai jopa monikymmenkertainen tavanomaiseen markkinatilanteeseen verrattuna. Järjestelmään varattua varakapasiteetin käyttö olisi mahdollista vain niin pitkään ja siinä määrin kuin se olisi välttämätöntä vakavan tehopulan hoitamiseksi.

Päätös hitaana varakapasiteetin käyttöönotosta perustuisi laissa oleviin edellytyksiin sekä niitä tarkentaviin Huoltovarmuuskeskuksen laatimiin ja julkistamiin suositusluontoihin suuntaviivoihin, joista Huoltovarmuuskeskus pyytäisi Energiamarkkinaviraston lausunnon. Energiamarkkinavirasto arvioisi Huoltovarmuuskeskukselle antamassaan lausunnossa järjestelmän vaikutuksia sähkömarkkinoiden toimivuuteen ja järjestelmävastuun hoitoon.

Ehdotettua järjestelmän ei arvioida vähentävän halukkuutta investoida uuteen sähkötuotantokapasiteettiin. Vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettu järjestelmä koskisi vain osaa kaikesta hitaasta varakapasiteetista. Kyseisen kapasiteetin käyttöönoton edellytykset olisi laissa rajattu koskemaan poikkeukselli-

sia tilanteita ja lisäksi kapasiteetin käyttö olisi mahdollista vain niin pitkään ja siinä määrin kuin se on välttämätöntä vakavan tehopulan hoitamiseksi.

4.2.2. *Julkistaloudelliset vaikutukset*

Huoltovarmuuskeskus kattaisi vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettua hitaana varakapasiteetin ylläpidosta ja käytöstä aiheutuvat kustannukset huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain mukaisella huoltovarmuusmaksulla. Järjestelmästä aiheutuvat kustannukset katettaisiin nykyisillä huoltovarmuusmaksujen tuotoilla sekä huoltovarmuusrahaston sisäisillä siirroilla siten, että pääosa kustannuksista tulisi voida kattaa Suomessa käytetystä sähköstä sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteverosta annetun lain nojalla (1260/1996) kannettavalla huoltovarmuusmaksulla. Sähköstä kannettavan huoltovarmuusmaksun suuruus on 0,013 senttiä/kilowattitunti. Huoltovarmuusmaksun vuotuinen tuotto on noin 42—47 miljoonaa euroa ja sähkön osuus tästä on noin 10 miljoonaa euroa. Järjestelmän käyttöönoton lopulliset kustannukset riippuvat kuitenkin voimantuottajille tehdyn tarjouskilpailun perusteella aikaansaatuisten sopimusten ehdoista. Kustannukset voisivat vaihdella vuosittain. Järjestelmään varattujen hitaiden reservikapasiteettien käyttöönotto toisi myyntituloja Huoltovarmuuskeskukselle. Huoltovarmuuskeskuksen ja sopimusosapuolena olevan voimantuottajan välisistä sopimusjärjestelyistä riippuisi, saisiko Huoltovarmuuskeskus pitää kaiken myyntitulon, vai jaettaisiinko myyntitulo sopimusosapuolena olevan voimantuottajan ja Huoltovarmuuskeskuksen välillä. Huoltovarmuuskeskus tulouttaisi mahdolliset sähkön myynnistä saatavat tuotot huoltovarmuusrahastoon.

4.2.3. *Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset*

Huoltovarmuuskeskukselle säädettäväksi ehdotettujen uusien tehtävien hoito ei aiheuttaisi tarvetta lisähenkilöstön palkkaamiseen.

Vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettu järjestelmä saattaa välillisesti edesauttaa työpaikkojen säilymistä, mikäli voimalaitokset,

joiden kanssa Huoltovarmuuskeskus solmii sopimukset, muutoin poistettaisiin käytöstä.

4.2.4. Ympäristövaikutukset

Vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettu hidas varakapasiteetti koostuisi hiili-, öljy- ja turvekäyttöisestä laudevoimasta. Ehdotus hidastaisi päästöjä aiheuttavan kapasiteetin poistumista käytöstä. Hitaan reservikapasiteetin käyttöön turvautumisen arvioidaan olevan niin vähäistä, ettei järjestelmän käyttöönotolla olisi mainittavia ympäristövaikutuksia. Vakavan tehopulan hoitoon varattua kapasiteettia ei käytettäisi normaaleissa tuotanto-olosuhteissa.

5. Asian valmistelu

5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Kauppa- ja teollisuusministeriö asetti 3 päivänä marraskuuta 2000 työryhmän, joka otti nimekseen sähkömarkkinalain 5-vuotishuoltotyöryhmä. Työryhmän tehtäväksi annettiin tarkastella sähkömarkkinalain säännöksiä ja valmistella ehdotukset siihen ja sen nojalla annettuihin säädöksiin tehtäviksi lakiteknisiksi ja muiksi tarpeellisiksi sisällöllisiksi muutoksiksi. Työryhmä luovutti mietintönsä 26 päivänä lokakuuta 2001. Hitaaseen varakapasiteettiin liittyviä kysymyksiä on lisäksi käsitellyt kauppa- ja teollisuusministeriön 25 päivänä maaliskuuta 1999 asettama sähkömarkkinoiden varmuus -työryhmä, joka jätti mietintönsä 4 päivänä huhtikuuta 2000. Sähköliiketoimintojen eriyttämistä on tarkastellut myös kauppa- ja teollisuusministeriön 21 päivänä syyskuuta 1999 asettama sähköliiketoimintojen eriyttämistyöryhmä 2, joka luovutti mietintönsä 31 päivänä toukokuuta 2000.

Esitys on ollut kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunnan käsiteltävänä.

5.2. Lausunnot

Sähkömarkkinoiden varmuus -työryhmän mietinnöstä lausunnon antoivat Fortum Sähkö ja Lämpö Oy, Pohjolan Voima Oy, Kymppivoima Oy, UPM-Kymmene Oyj, Stora-Enso Oyj, Isommu Energia Oy, VA-

PO Oy, EL-EX Oy, Helsingin Energia, Vantaan Energia Oy, Sähköenergialiitto ry, Teollisuuden ja työnantajain keskusliitto ry, Turveteollisuusliitto ry, Öljy- ja kaasualan keskusliitto ry sekä Etelä-Pohjanmaan Voima Oy. Lausunnoissa tuotiin esiin, että markkinoiden avautuminen ja kilpailun kiristyminen johtaa kapasiteetin vähenemiseen ja että reservikapasiteetti Suomessa vähenee. Sopivana reservikapasiteetin varausjärjestelmänä pidettiin sopimusperusteista järjestelmää, jota ylläpitäisi joko Huoltovarmuuskeskus tai Fingrid Oyj. Valtaosa keskitettyä reservijärjestelmää kannattaneista piti huoltovarmuuskannan tyyppistä menettelyä sopivimpana.

Eriyttämistyöryhmä 2:n mietinnöstä lausunnon antoivat oikeusministeriö, Energiamarkkinavirasto, kilpailuvirasto, Kuluttajavirasto, Energia-alan Keskusliitto ry, Sähköenergialiitto ry, Suomen Kuntaliitto, Kuntalan ammattiliitto ry, Insinööriliitto IL ry, Savon Voima Oy, Isommu Energia Oy, KHT-yhdistys, Keskuskauppakamari sekä Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry. Työryhmä esitti verkkoliiketoiminnan yhtiöittämis- ja liikelaitostamisvelvoitetta sähköliiketoimintojen eriyttämisen keskeiseksi vaatimukseksi. Yhtiöittämis- ja liikelaitostamisvelvoitetta lausunnonantajista tukivat muun muassa Energiamarkkinavirasto, kilpailuvirasto sekä Energia-alan Keskusliitto ry. Kirjanpidossa tapahtuvaa eriyttämistä piti riittävänä muun muassa Suomen Kuntaliitto ry. Työryhmän esittämää, 70 gigawattitunnin alarajaan perustuvaa yhtiöittämis- ja liikelaitostamisvelvoitetta osa lausunnonantajista piti liian matalana ja osa katsoi, että velvoitteen tulisi koskea yhdenvertaisesti kaikkia.

Kauppa- ja teollisuusministeriö järjesti heinä—elokuussa 2001 lausuntokierroksen ehdotusluonnoksesta, johon sisältyi sähköliiketoimintojen eriyttämistä koskeva muutosehdotus sekä kauppa- ja teollisuusministeriössä virkatyönä valmisteltu ehdotus verkkoliiketoiminnan yhtiöittämisestä. Samaan ehdotusluonnokseen sisältyi myös sähkömarkkinalain 5-vuotishuoltotyöryhmässä valmisteltu ehdotus hidasta varakapasiteettia koskevan järjestelmän luomisesta, järjestelmävastaavan ja tasevastaavien salassapitovelvollisuudesta sekä perustuslaista ja muun lainsäädännön muutoksista johtuvista muutostarpeista säh-

kömarkkinalakiin. Lausunnon antoivat oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, puolustusministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriön markkinaosasto, työministeriö, kilpailuvirasto, Energiamarkkinavirasto, Huoltovarmuuskeskus, Kuluttajavirasto, Suomen Kuntaliitto ry, Energia-alan Keskusliitto ry, Sähköenergialiitto ry, Suomen Kaukolämpö ry, Teollisuuden ja työnantajain keskusliitto ry, Metsäteollisuus ry, Keskuskauppakamari, Energia-alan työnantajayhdistys ry, Akava ry, Suomen Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Insinööriliitto IL ry, Helsingin kaupunginhallitus, Fingrid Oyj, Forssan Energia Oy, Fortum Oyj, Kainuun Sähkö Oyj, Koillis-Satakunnan Sähkö Oy, Pohjolan Voima Oy, Savon Voima Oyj, TXU Nordic Energy Oy, Vatajankosken Sähkö Oy ja VTT Energia. Yhtiöittämisvelvoitetta muutoin tukeneista tahoista muun muassa Energia-alan Keskusliitto ry vastusti yhtiöittämiselle ehdotettua 130 gigawattitunnin alarajaa pitäen sitä yhtiöiden yhdenvertaisen kohtelun vastaisena ja kilpailua vääristävänä. Alarajan laskemista kannattivat muun muassa kilpailuvirasto ja Energiamarkkinavirasto. Oikeusministeriön lausunnossa tuettiin ehdotettua alarajaa, jota pidettiin tarkkarajaisena ja suhteellisuusperiaatteen mukaisena. Alarajan nostamista pitivät tarpeellisena muun muassa Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Energia-alan työnantajayhdistys ry sekä Akava ry. Yhtiöittämisvelvoitetta vastusti muun muassa Suomen Kuntaliitto ry, joka

katsoi ehdotuksen puuttuvan kuntien oikeuteen järjestää liiketoimintonsa haluamallaan tavalla. Suhtautuminen vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettuun järjestelmään oli yleisesti melko myönteinen. Ehdotetun kaltaista järjestelmää kannattivat muun muassa puolustusministeriö, kilpailuvirasto, Energiamarkkinavirasto, Huoltovarmuuskeskus, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry. Lausunnonantajista muun muassa Energia-alan Keskusliitto ry, Helsingin kaupunginhallitus, Teollisuuden ja työnantajain keskusliitto ry, Metsäteollisuus ry sekä Keskuskauppakamari katsoivat, että reservien käyttö tulisi sitoa valmiuslain mukaisiin poikkeusoloihin. Energia-alan Keskusliitto ry ja Keskuskauppakamari vastustivat Energiamarkkinavirastolle ehdotettuja norminantovaltuuksia.

Kaikkien lausuntokertojen lausunnoista on kauppa- ja teollisuusministeriössä laadittu lausuntoyhteenveto.

6. Riippuvuus muista esityksistä

Sähkömarkkinalain 24 §:n 1 ja 2 momentin, 35 §:n 1 momentin, 36 ja 37 §:n valtuutussäännökset tulisi lähtökohtaisesti muuttaa vastaamaan perustuslain asetuksenantovaltuutusta koskevien säännösten vaatimuksia. Koska kyseisiä säännöksiä ehdotetaan lähiaikoina kokonaisuudessaan muutettaviksi, ei niihin katsota tässä vaiheessa olevan tarkoituksenmukaista ehdottaa muutoksia.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Sähkömarkkinalaki

1 luku. Yleiset säännökset

2 §. Nykyisin sähkömarkkina-asetuksen 9 §:ssä olevat sähkömarkkinalain soveltamisalaa rajaavat säännökset puolustushallinnon sähköverkoista ja voimalaitoksista ehdotetaan otettavaksi lain tasolle. Pykälän 2 momentin mukaan sähkömarkkinalain sähköverkkolupaa koskevan 2 luvun, verkkotoiminnan yleisiä velvoitteita ja hinnoitteluperiaatteita koskevan 3 luvun sekä lain 35 ja 36 §:n säännöksiä ei sovellettaisi puolustushallinnon sähköverkkoihin ja voimalaitoksiin. Muutos edellyttäisi sähkömarkkina-asetuksen 9 §:n kumoamista. Koska 9 § on kyseisen luvun ainoa pykälä, olisi koko luku kumottava.

3 §. Sähkömarkkinalain 3 §:ssä on määriteltäviä käsitteitä. Pykälän 12 kohdassa määriteltäisiin ministeriöllä tarkoitettavan kauppa- ja teollisuusministeriötä.

Sähkömarkkinalaki muutettaisiin vastaamaan Energiemarkkinavirastosta annettua lakia määrittelemällä pykälän 13 kohdassa sähkömarkkinaviranomaisella tarkoitettavan Energiemarkkinavirastoa.

2 luku. Sähköverkkolupa

4 §. Sähkömarkkinalain 4 §:ssä säädetään sähköverkkoluvasta. Pykälän 2 momentin nojalla sähköverkkotoiminta, jolla on vähäinen merkitys, ei ole luvanvaraista. Nykyisin voimassa olevan sääntelyn mukaisesti asetuksella määritellään tarkemmin, millaista on merkitykseltään vähäinen sähköverkkotoiminta. Sähkömarkkina-asetuksen 1 §:ssä on säädetty, ettei luvanvaraista ole sähköverkkotoiminta, jossa yhteisön tai laitoksen hallinnassa olevalla sähköverkolla hoidetaan vain kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryh-

män sähkönjakelua. Muista luvanvaraisuuden rajoituksista ei ole annettu säännöksiä. Perustuslain 18 §:n 1 momentin nojalla jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Perustuslain mukaista elinkeinovapauden periaatetta pidetään elinkeinonharjoittamista koskevana pääsääntönä, josta poikkeaminen on kuitenkin luvanvaraistamisella mahdollista. Luvanvaraisuudesta on aina säädettävä lailla, jonka on täytettävä perusoikeuden rajoitusta koskevat tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimukset. Rajoitusten olennaisen sisällön, kuten rajoitusten laajuuden ja edellytysten tulee ilmetä laista. Luvan edellytyksiä ja pysyvyyttä koskevien säännösten tulee antaa riittävän ennustettava käsitys lupaan liittyvistä viranomaistoimista. Nykymuodossaan sähkömarkkinalain 4 §:n 2 momentti ei täytä luvanvaraisuudelle asetettua tarkkarajaisuuden vaatimusta. Sen varmistamiseksi, että kiinteistön tai sen osan sisäiselle sähköverkkotoiminnalle annettu vapautus luvanvaraisuudesta täyttäisi elinkeinon harjoittamisen vapautta koskevan sääntelyn edellytykset, otettaisiin kyseinen vapautus sähkömarkkinalain 4 §:n 2 momenttiin. Maakaasumarkkinalain 1 luvun 2 §:ssä on samansisältöinen säännös. Luvanvaraisuudesta vapautettaisiin myös sähköverkon suunnittelu. Sähköverkon suunnittelu on kuitenkin edelleen tarpeen pitää osana sähkömarkkinalain 3 §:n 6 kohdassa määriteltyä sähköverkkotoimintaa, sillä sähkömarkkinalain ja sen nojalla annettujen eriyttämistä koskevien säännösten mukaan suunnittelu muodostaa osan verkonhaltijan verkkotoiminnasta. Sähkömarkkinaviranomaiselle myönnetty oikeus vapauttaa verkonhaltija yksittäistapauksessa luvanvaraisuudesta säilyisi ennallaan.

5 §. Nykyisin voimassa olevassa sähkömarkkina-asetuksen 2 §:ssä on luettelo niistä teknisistä, taloudellisista ja organisatorisista edellytyksistä, jotka sähköverkkoluvan haki-

jan tulee täyttää sähköverkkoluvan saadakseen. Nämä edellytykset ovat seuraavat: 1) hakijan organisaation tulee vastata sen verkotoiminnan laajuutta ja luonnetta; 2) hakijalla tulee olla palveluksessaan riittävä henkilöstö; 3) hakijalla tulee olla palveluksessaan kelpoisuusvaatimukset täyttävä käytön johtaja sekä, milloin hakija suorittaa sähkötoita, kelpoisuusvaatimukset täyttävä sähkötoiden johtaja; 4) hakijalla tulee olla taloudelliset edellytykset kannattavaan sähköverkkotoimintaan; sekä 5) hakijalla tulee olla muutkin edellytykset, jotta se voi vastata sähköverkkotoiminnasta, johon lupaa haetaan, sähkömarkkinalain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten sekä sähköturvallisuudesta annettujen säännösten ja määräysten mukaisesti. Edellä sähkömarkkinalain 4 §:n 2 momenttia koskevissa perusteluissa käsiteltiin elinkeinovapauden periaatetta, elinkeinonharjoittamisen luvanvaraisuutta ja vaatimusta säätää lailla elinkeinonharjoittamisen rajoitusten olennaisesta sisällöstä. Sähkömarkkinalain sähköverkkoluvan ehtoja koskeva sääntely ei nykyisellään täytä perustuslaissa luvanvaraisuudelle asetettuja vaatimuksia. Tämän vuoksi sähkömarkkinalain 5 §:n 2 momenttiin otettaisiin säännökset sähköverkkoluvan hakijaa koskevista edellytyksistä. Käytön johtajaa ja sähkötoiden johtajaa koskevaa lupaedellytystä tarkennettaisiin tekemällä viittaus sähköturvallisuuksiin ja sen nojalla annettuihin säädöksiin. Käytön johtajan ja sähkötoiden johtajan kelpoisuusvaatimuksista on säädetty sähköturvallisuuksilain 3 luvussa sekä sähköturvallisuuksilain nojalla annetussa kauppa- ja teollisuusministeriön päätöksessä sähköalan töistä (516/1996). Sähkömarkkina-asetuksessa oleva muita edellytyksiä koskeva kohta poistettaisiin. Kyseinen edellytys on sisällöltään tarpeettoman avoin eikä sitä ole sovellettu käytännössä. Muilta osin lupaedellytykset säilyisivät ennallaan. Maakaasumarkkinalain 6 luvun 2 §:n mukaiset lupaedellytykset ovat samansisältöisiä.

Sähkömarkkina-asetuksen 2 §:n 3 momentin järjestelmävastuuseen määrättävää kantaverkonhaltijaa koskeva velvollisuus järjestää valtakunnallisen tasevastuun hoitamiseen liittyvien tehtävien suorittaminen erillisen toimintayksikkönsä tai kokonaan omistamansa

tytäryhtiön tehtäväksi otettaisiin sähkömarkkinalain 5 §:n 3 momenttiin. Kyseessä on edellä sähkömarkkinalain 4 ja 5 §:n yhteydessä käsitelty elinkeinon harjoittamiseen liittyvän luvanvaraisuuden sääntelyn ottaminen lain tasolle.

Lupaan liitettäviä ehtoja koskeva nykyinen 2 momentti siirtyisi muutetussa pykälässä 4 momentiksi. Nykyisin voimassa olevan sääntelyn nojalla ei ole selkeää, onko ja missä määrin luvan tai lupaan liittyvien ehtojen muuttaminen mahdollista. Luvan tai lupaehtojen muuttaminen saattaa kuitenkin laissa säädettyjen toiminnan edellytyksissä tapahtuneiden muutosten vuoksi olla tarpeen. Mahdollisuutta muuttaa lupaa tai lupaan liitettäviä ehtoja rajattaisiin tämän mukaisesti.

Kielto siirtää lupaa toiselle yhteisölle tai laitokselle siirtyisi nykyisestä 3 momentista 5 momentiksi. Momentin sisältöä ei muutettaisi.

6 §. Sähkömarkkinalain nykyisin voimassa olevan 6 §:n 2 momentin mukaan luvanhaltijan on ilmoitettava vastualueen muutoksesta alueen liittyjille ja sähkömarkkinaviranomaiselle siten kuin kauppa- ja teollisuusministeriö määrää. Kauppa- ja teollisuusministeriö on antanut päätöksen vastuualueiden muutoksista ilmoittamisesta (827/1995). Päätös koskee ilmoittamisessa noudatettavaa menettelyä ja sähkömarkkinaviranomaiselle tehtävän ilmoituksen sisältöä ja ilmoitukseen sisällytettäviä liitteitä. Pykälän 2 momentissa siirrettäisiin sähkömarkkinaviranomaiselle toimivalta antaa päätöksiä ilmoitusmenettelystä. Sähkömarkkinaviranomainen voisi määrätä tarkemmin ilmoituksessa annettavien tietojen sisällöstä sekä ilmoitusmenettelystä. Energiamarkkinavirastolla on sähkömarkkinoiden valvonnasta ja toimivuuden edistämisestä vastaavana sekä lupia myöntävänä erityisviranomaisena sähkömarkkinoiden toimintaa ja markkinoiden osapuolia koskevaan asiantuntimukseen liittyvät edellytykset tällaiselle päätöksenteolle. Energiamarkkinavirasto on jo nykysääntelyn mukaan ilmoituksia vastaanottava taho.

7 §. Sähkömarkkinalain 7 §:ssä säädetään tilanteista, joissa sähkömarkkinaviranomainen voi peruuttaa sähköverkkoluvan. Nykyisin voimassa olevan 7 §:n 2 kohdan mukaan sähköverkkoluvan peruuttaminen on mahdol-

lista, jos luvanhaltija ei enää täytä luvan myöntämisen edellytyksiä tai ehtoja. Koska sähkömarkkinaviranomaiselle on sähkömarkkinalain 5 §:ssä annettu laajat valtuudet päättää lupaehdoista, olisi luvan peruuttaminen syytä mahdollistaa vain tilanteissa, joissa luvan haltija ei enää täytä sähkömarkkinalain mukaisia luvan myöntämisen edellytyksiä. Näin sähkömarkkinaviranomainen on soveltanut myös nykyisin voimassa olevia säännöksiä sähköverkkoluvan peruuttamisesta. Maakaasumarkkinalain 6 luvun 3 § on samansisältöinen.

3 luku. **Verkkotoiminnan yleiset velvoitteet ja hinnoitteluperiaatteet**

11 §. Pykälän valtuutussäännöstä muutettiin perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaisesti siten, että ministeriön määräysten sijasta ilmoitusvelvollisuuden sisällöstä säädetäisiin kauppaja- ja teollisuusministeriön asetuksella.

13 §. Pykälän 1 momentissa siirrettäisiin sähkömarkkinaviranomaiselle toimivalta määrätä tarkemmin verkonhaltijan verkkopalveluiden voimassaolevien myyntiehtojen ja -hintojen ja niiden määräytymisperusteiden ilmoittamisesta annettavista tiedoista sekä ilmoitusmenettelystä. Voimassaolevan 1 momentin nojalla tämä toimivalta kuuluu kauppaja- ja teollisuusministeriölle, joka on antanut päätöksen verkkopalveluiden myyntiehtojen ja -hintojen ilmoittamisesta sähkömarkkinaviranomaiselle (1256/1995). Edellä 6 §:n 2 momentin perusteluiden yhteydessä on käsitelty Energiamarkkinaviraston asemaa erityisviranomaisena. Energiamarkkinavirasto on jo nykyisäntelyn mukaisesti momentissa tarkoitettuja ilmoituksia vastaanottava viranomainen. Maakaasumarkkinalain 2 luvun 7 §:n 1 momentissa on samansisältöinen säännös maakaasumarkkinaviranomaisena toimivalle Energiamarkkinavirastolle ilmoittamisesta.

Pykälän 2 momentin nojalla sähkömarkkinaviranomainen voisi tarkemmin määrätä, mitä verkkopalveluiden hintatasoa sekä verkkotoiminnan tehokkuutta koskevia tunnuslukuja verkonhaltijan tulisi julkaista.

Sähkömarkkinaviranomaisen määräykseen voisi sisältyä myös määräyksiä tunnuslukujen laskentakaavoista ja -ohjeista sekä julkaisemisessa noudatettavasta menettelystä. Voimassaolevan 2 momentin nojalla tämä toimivalta kuuluu kauppaja- ja teollisuusministeriölle, joka on antanut päätöksen sähköverkko-toiminnan tunnuslukujen julkaisemisesta ja ilmoittamisesta sähkömarkkinaviranomaiselle. Edellä 6 §:n 2 momentissa mainitun perusteluin myös tämäntyyppinen päätöksenteko soveltuisi parhaiten Energiamarkkinavirastolle, joka jo nykyisin toimii ilmoituksia vastaanottavana tahona. Maakaasumarkkinalain 2 luvun 7 §:n 2 momentti on samansisältöinen.

15 §. Pykälän 4 momentti muutettaisiin siten, että kauppaja- ja teollisuusministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarvittaessa tarkempia säännöksiä pistehinnoittelun periaatteiden soveltamisesta. Pistehinnoittelun periaatteiden soveltamista koskevien tarkempien säännösten antaminen soveltuisi ministeriön toimivaltaan perustuslain 80 §:n 1 momentissa säädetyn mukaisesti, sillä pistehinnoittelun periaatteiden soveltamista koskevat asiat ovat luonteeltaan sellaisia, ettei niiden tekninen luonne ja asiallinen merkitys edellytä asetuksen antamisvaltuuden osoittamista valtioneuvostolle. Maakaasumarkkinalain 2 luvun 9 §:n 4 momentti on samansisältöinen.

4 luku. **Järjestelmävelvoitteet ja sähkökauppojen selvitys**

16 §. Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä valtuuttaminen vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Eduskunnan perustuslakivaliokunta katsoi maakaasumarkkinalakiehdotusta koskevassa lausunnossaan (PeVL 4/2000 vp.), että yhden verkonhaltijan määrääminen järjestelmävastuuseen merkitsee lailla säädettäväksi kuuluvien hallintotehtävien antamista muulle kuin viranomaiselle. Perustuslakivaliokunta piti lausunnossaan yhden verkonhaltijan määräämistä järjestelmävastuuseen maakaasuverkkotoiminnan luonteen johdosta

perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta katsoi kuitenkin, että muiden verkonhaltijoiden oikeusturvan vahvistamiseksi Energiamarkkinaviraston tulisi vahvistaa järjestelmävastaavana toimivan verkonhaltijan asettamat ehdot. Sähkömarkkinalain 16 §:n 2 momentissa ei nykyisin edellytetä järjestelmävastaavan asettamien siirtojärjestelmän käyttöä koskevien ehtojen vahvistamista eikä verkonhaltijoilla ole valitusmahdollisuutta niitä koskevista ehdoista. Perustuslain 124 § edellyttää ehtojen vahvistamista koskevan säännöksen ottamista sähkömarkkinalakiin. Sähkömarkkinalain mukaiset järjestelmävastaavan oikeudet ulottuvat maakaasumarkkinoiden toiminnanharjoittajia laajempaan toiminnanharjoittajien joukkoon. Energiamarkkinaviraston vahvistamia ehtoja voisi soveltaa muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

Pykälän 4 momentti muutettaisiin perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaisesti siten, että kauppaja- ja teollisuusministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä järjestelmävastuun toteutustavasta ja sisällöstä. Järjestelmävastuun toteuttamistapaan ja sisältöön liittyvät asiat ovat luonteeltaan sellaisia, ettei niiden tekninen luonne ja asiallinen merkitys edellytä asetuksenantamisvaltuuden osoittamista valtioneuvostolle. Maakaasumarkkinalain 3 luvun 1 §:n 4 momentti on samansisältöinen.

16 b §. Pykälän 2 momentti muutettaisiin perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaisesti täsmentämällä, että valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tasevastuun sisällöstä. Nykyisin voimassa olevan 16 b §:n nojalla tasevastuusta edellytetään säädettäväksi asetuksella. Tasevastuun sisältöä koskevat tarkemmat säännökset sisältyvät sähkömarkkina-asetuksen asetuksella 438/1998 lisättyyn 2 a lukuun.

16 c §. Pykälän 1 momentti muutettaisiin perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaisesti siten, että täsmennettäisiin, että valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin taseselvityksestä. Nykyisin voimassa olevan 16 c §:n nojalla taseselvityksestä säädetään tarkemmin asetuksella. Taseselvitystä koskevat tarkemmat säännökset sisältyvät sähkömarkkina-asetuksen 2 a lukuun.

Pykälän 2 momentin ensimmäinen virke

muutettaisiin perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaisesti siten, että täsmennettäisiin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävän taseselvityksen perustumisesta sähkön mittaukseen tai mittauksen ja tyyppikuormituskäyrän yhdistelmään sekä toimituksia koskeviin ilmoituksiin. Taseselvityksen perustumisesta sähkön mittaukseen tai mittauksen ja tyyppikuormituskäyrän yhdistelmään on tarkemmat säännökset sähkömarkkina-asetuksen 2 a luvussa.

Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkemmat säännökset taseselvityksen sisällöstä. Momentin mukaan kauppaja- ja teollisuusministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkemmat säännökset tyyppikuormituskäyrästä, ja niiden soveltamisesta ja tarvittavista mittauksista. Tyyppikuormituskäyriä sähkökauppojen selvittämisessä koskee kauppaja- ja teollisuusministeriön päätös (491/1998).

16 d §. Pykälä muutettaisiin siten, että sähkömarkkinoiden osapuolten tulisi ilmoittaa tasevastuun täyttämisen sekä taseselvityksen edellyttämiä sähkön tuotantoa, käyttöä ja toimituksia koskevia mittaustietoja ja muita tietoja siten kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään. Kauppaja- ja teollisuusministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä ilmoitusmenettelystä. Kauppaja- ja teollisuusministeriö on antanut päätöksen sähkökauppojen selvittämiseen liittyvässä tiedonvaihdossa noudatettavasta menettelystä (602/1998) ja sähkökauppojen selvittämiseen liittyvien sanomien muodosta (825/1999). Ilmoitusvelvollisuuden sisältöä koskevien säännösten antaminen koskee elinkeinonvapauden piiriin liittyviä asioita sekä perustuslailla suojattuja yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia, joten asetuksenantamisvallan osoittaminen valtioneuvostolle olisi perusteltua. Kauppaja- ja teollisuusministeriön asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä tiedonvaihdossa noudatettavasta menettelystä. Tiedonvaihdossa noudatettava menettely liittyy ministeriölle kuuluvan toimeenpanovallan käyttöön.

16 e §. Sähkömarkkinalakiin lisättäisiin järjestelmävastaavan sekä taseselvityksestä vastaavien verkonhaltijoiden ja tasevastaavien sähkömarkkinalain 4 luvun mukaisia tehtäviä

suorittaessaan tietoonsa saamia liike- ja ammattisalaisuuksia koskeva salassapitovelvollisuus viittaamalla viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 22 ja 23 §:ään sekä kyseisen lain 24 §:n 1 momentin 20 kohtaan. Säännös soveltuisi myös tilanteissa, joissa kysymys ei ole asiakirjasta, johon viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia sen 4 §:n mukaan sovelletaan. Kyseisen lain soveltamisala on sen 4 §:n nojalla rajattu viranomaisiin. Sähkömarkkinalakiin otettava täsmennys on tarpeen, sillä tase selvityksestä vastaavat verkonhaltijat ja tasevastaavat eivät ole viranomaisasemassa suorittaessaan sähkömarkkinalain 4 luvun mukaisia tehtäviään. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 22 §:ssä säädetään asiakirjasalaisuudesta. Säännöksen 1 momentin mukaan viranomaisen asiakirja on pidettävä salassa, jos se on säädetty salassa pidettäväksi tai jos viranomainen on lain nojalla määrännyt sen salassa pidettäväksi taikka jos se sisältää tietoja, joista on lailla säädetty vaitiolovelvollisuus. Säännöksen 2 momentin mukaan salassa pidettävää asiakirjaa tai sen kopiota tai tulostetta siitä ei saa näyttää eikä luovuttaa sivulliselle eikä antaa sitä teknisen käyttöyhteyden avulla tai muulla tavalla sivullisen nähtäväksi tai käytettäväksi. Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 23 §:ssä säädetään vaitiolovelvollisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta. Pykälän 1 momentti kieltää salassa pidettävän asiakirjan sisällön paljastamisen. Vaitiolovelvollisuus jatkuu senkin jälkeen, kun toiminta viranomaisessa tai tehtävän hoitaminen viranomaisen lukuun on päättynyt. Pykälän 2 momentti ulottaa vaitiolovelvollisuuden harjoittelijoihin sekä viranomaisen toimeksiantosta toimiviin. Pykälän 3 momentissa kielletään salassa pidettävien tietojen hyväksikäyttö omaksi taikka toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 20 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat asiakirjat, jotka sisältävät tietoja yksityisestä liike- tai ammattisalaisuudesta, samoin kuin sellaiset asiakirjat, jotka sisältävät tietoja muusta vastaavasta yksityisen elinkeinotoimintaa koskevasta seikasta, jos tiedon antaminen niistä aiheuttaisi elinkeinonharjoittajalle taloudellista va-

hinkoa, ja kysymys ei ole kuluttajien terveyden tai ympäristön terveellisyyden suojaamiseksi tai toiminnasta haittaa kärsivien oikeuksien valvomiseksi merkityksellisistä tiedoista tai elinkeinonharjoittajan velvollisuuksia ja niiden hoitamista koskevista tiedoista. Säännöstä tehostaisi sähkömarkkinalain 47 §:n rangaistussäännös. Säännöksiä sovellettaisiin ainoastaan niihin salassapitovelvoitteisiin, jotka perustuvat sähkömarkkinalain 4 luvussa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettujen tehtävien suorittamiseen. Jos sähköalan yrityksissä näitä tehtäviä hoitavia henkilöitä koskee myös muuhun lainsäädäntöön perustuva salassapitovelvollisuus rangaistusuhkineen, sovellettaisiin näihin tilanteisiin asianomaisia muita säännöksiä.

5 luku. Sähköverkon rakentaminen

19 §. Pykälän 1 momentti muutettaisiin siten, että sähköverkon rakentamislupahakemuksessa olisi esitettävä valtioneuvoston asetuksella säädettävät tiedot ja selvitykset. Ministeriön toimivalta antaa lupahakemuksen tietoja koskevia määräyksiä poistettaisiin. Lupahakemuksessa sovellettavan menettelyn tulisi täyttää perustuslain takaaman elinkeinonharjoittamisen vapauden ja luvanvaraisuuden asettamat vaatimukset, joita on käsitelty edellä. Sähkömarkkina-asetuksen 5 §:ssä säädetään sähköverkonhaltijan lupahakemuksessa esitettävistä tiedoista.

6 luku. Sähkön myynti

22 §. Pykälän 2 momentissa osoitettaisiin Energiamarkkinavirastolle toimivalta antaa vähittäismyyjiä sitovia määräyksiä velvollisuudesta toimittaa vähittäismyyntiehdot ja -hinnat sekä niiden määräytymisperusteet. Sähkön vähittäismyyjän myyntiehtojen ja -hintojen julkaisemista ja ilmoittamista sähkömarkkinaviranomaiselle koskee kauppa- ja teollisuusministeriön päätös (1424/1995). Edellä 6 §:n 2 momentissa mainituin perusteluin myös tämän tyyppinen päätöksenteko soveltuisi parhaiten Energiamarkkinavirastolle, joka on jo nykyisin voimassaolevan sääntelyn nojalla ilmoituksia vastaanottava viran-

omainen. Maakaasumarkkinalain 4 luvun 2 §:n 2 momentti on samansisältöinen.

23 §. Pykälän 1 ja 2 momentti muutettaisiin siten, että kauppa- ja teollisuusministeriön sijasta Energiamarkkinavirastolle osoitettaisiin toimivalta antaa vähittäismyyjiä sitovia määräyksiä hinnan erittelyssä esitettävistä tiedoista ja keskimääräistä hintatasoa koskevista tiedoista. Kauppa- ja teollisuusministeriö on antanut asetuksen sähkön siirtoa ja sähköenergiaa koskevien laskujen erittelystä (836/2000) sekä päätöksen sähkön vähittäismyyjän myyntiehtojen ja -hintojen julkaisemisesta ja ilmoittamisesta sähkömarkkinaviranomaiselle. Edellä 6 §:n 2 momentissa mainituin perusteluin myös tämäntyyppinen päätöksenteko soveltuisi parhaiten Energiamarkkinavirastolle. Maakaasumarkkinalain 4 luvun 3 § on samansisältöinen.

6 a luku. **Sähkömarkkinoiden sopimuksia koskevat säännökset**

27 a §. Vakiokorvaus liittymän kytkemisen viivästyessä. Pykälän 1 momentissa säädetään vakiokorvauksesta liittymän kytkemisen viivästyessä. Vakiokorvauksen enimmäismääräksi on säädetty 30 prosenttia liittymismaksusta kuitenkin enintään 10 000 markkaa. Maakaasumarkkinalain 4 luvun 6 §:ssä säädetään kuluttajansuojasta maakaasun markkinoinnissa olevan voimassa muun muassa, mitä sähkömarkkinalain 27 a §:ssä säädetään vakiokorvauksesta. EY:n asetukset euron ja euron käyttöönottavien jäsenvaltioiden valuuttojen välisistä muuntokursseista (EY) n:o 2866/98, euron käyttöönotosta (EY) n:o 974/98 sekä tietyistä euron käyttöön ottamiseen liittyvistä säännöistä (EY) 1103/97 ovat jäsenvaltioita suoraan velvoittavaa lainsäädäntöä, joten siirtymäkauden päätyttyä vuoden 2002 alussa säädöksissä esiintyviä viittauksia Suomen markkaan pidetään ilman säädösmuutoksia viittauksina euroyksikköön euron ja markan välisen kiinteän muuntokurssin mukaisesti säädettyjä pyöristämistä sääntöjä soveltaen. Sähkömarkkinalain vakiokorvauksen enimmäismäärä 10 000 markkaa olisi virallisen muuntokurssin mukaan 1 681,879264 euroa, joka tulisi pääsäännön mukaan pyöristää 1 681,88 euroksi. Vakio-

korvauksen kuluttajansuojaoikeudellinen luonne puoltaisi kuitenkin korvauksen määrän pitämistä tasalukuisena. Myös nykyinen vakiokorvaus on arviomääräinen eikä perustu yksityiskohtaisiin liittymien kokonaismaksuja koskeviin laskelmiin. Sähköenergialiitto ry:n suositteluissa liittymisehdoissa todetaan vakiokorvauksen enimmäismääräksi 30 prosenttia liittymismaksusta kuitenkin enintään 1 700 euroa. Enimmäismäärän nostaminen 1 700 euroon olisi siten perusteltua. Momentin muuttaminen ei aiheuttaisi muutostarpeita maakaasumarkkinalakiin. Pykälässä täsmennettäisiin valtioneuvosto asetuksenantajaksi vakiokorvauksen määrää muuttaessa. Vakiokorvauksen määrän muuttaminen olisi mahdollista, jos taloudellinen ja rahaolojen kehitys antavat siihen aiheutta. Käytännössä vakiokorvauksen määrän muuttaminen ajankohtaistuisi vain hyvin harvoin.

7 luku. **Toimintojen eriyttäminen**

28 §. Pykälän 1 momentissa täsmennettäisiin eriyttämisvelvoitteen koskevan sähkömarkkinoilla toimivia yrityksiä, joiden olisi eriytettävä sähkön myynti- ja tuotantotoiminta sekä verkkotoiminta toisistaan sekä muista sähköliiketoimintoihin kuulumattomista toimintoista. Eriyttämisvelvoitteen asettaminen kilpailun piirissä oleville sähköliiketoiminoille eli sähkön tuotannolle ja myynnille perustuu voimassa olevaan sähkön sisämarkkinadirektiiviin. Sähkön sisämarkkinadirektiivin muutosehdotuksen käsittelyn yhteydessä on esillä ollut mahdollisuus poistaa sähkön tuotantoa ja myyntiä koskeva eriyttämisvelvollisuus tai asettaa eriyttämisvelvoitteen soveltamiselle esimerkiksi tuotannon määrään perustuva yläraja. Asian käsittelyn kesken eräisyyden vuoksi sähkömarkkinalakia ei vielä ehdoteta muutettavaksi tältä osin. Sähkömarkkinalaissa olevan määritelmän mukaan verkonhaltijalla tarkoitetaan yhteisöä tai laitosta, jolla on hallinnassaan sähköverkkoa ja joka harjoittaa luvanvaraista sähköverkkotoimintaa. Sähkömarkkina-asetuksen 1 §:n mukaan luvanvaraista ei ole sähkönjakelu kiinteistöissä tai sitä vastaavassa kiinteistöryhmässä. Kyseinen luvanvaraisuuden raja on edellä 4 §:n yhteydessä esitetyin perustein

ehdotettu otettavaksi sähkömarkkinalakiin. Sähköliiketoimintojen eriyttämisvelvoite ei näin ollen koske kiinteistössä harjoitettua sähköverkko toimintaa. Sähkömarkkinoita koskevassa lainsäädännössä ei voida puuttua muiden kuin sähkömarkkinoihin liittyvien toimintojen järjestämiseen. Mikäli sähkömarkkinoilla toimiva yritys harjoittaa muuta kuin sähkömarkkinoihin liittyvää toimintaa, tulee tällainen toiminta eriyttää yrityksen muusta toiminnosta. Sähkömarkkinalaissa ei oteta kantaa siihen, miten muu toiminta järjestetään laskentatoimen osalta.

Pykälän 2 momentin valtuutussäännöstä muutettaisiin siten, että täsmennettäisiin asetuksella tarkoitettavan valtioneuvoston asetusta. Samalla täsmennettäisiin asetuksen antamisen rajoja säätämällä, että osatoimintojen eriyttämisvelvoite saattaisi koskea sähkön tukkumyynnin ja sähkön vähittäismyynnin, sähkömarkkinalain 21 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimitusvelvollisuuden piirissä olevan sähkön vähittäismyynnin ja muun sähkön vähittäismyynnin sekä jakeluverkossa tapahtuvan ja muun sähköverkko toiminnan eriyttämistä toisistaan. Momentin asetuksen antamisvaltuutusta ei ole käytetty sähkömarkkinalain voimassaolon aikana eikä valtioneuvoston asetuksen antamista eriytettävistä osatoiminnoista pidetä jatkossakaan kovin todennäköisenä. Sähkömarkkinoiden toiminnasta jatkossa kertyvien kokemusten perusteella saattaa säännöksen kumoaminen tulevaisuudessa tulla ajankohtaiseksi.

Pykälän 3 momentin valtuutussäännöksessä täsmennettäisiin, että kauppa- ja teollisuusministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, milloin liiketoiminta on merkitykseltään vähäistä.

29 §. Pykälään lisättäisiin velvollisuus laatia tase muillekin kuin pääomavaltaisille toimintoille. Sähkön sisämarkkinadirektiivissä taseen laatimisvelvollisuutta ei ole rajattu koskemaan ainoastaan pääomavaltaisia toimintoja. Tase tulisi laatia näin ollen myös sähkön myyntitoiminnalle. Myyntitoiminnan tase on usein varsin pieni verkkotoiminnan taseeseen verrattuna eikä taseen laatimisvelvollisuuden laajentamisen ei näin arvioida aiheuttavan juuri lisätyötä alan yrityksille. Pykälässä oleva säädösviittaus kirjanpitolakiin (1336/1997) päivitettäisiin.

30 §. Pykälässä täsmennettäisiin, että sähköliiketoimintaa harjoittavan kunnallisen laitoksen tilinpäätös tulee tilikausittain eriyttää kunnan muusta kirjanpidosta sekä kunnan muiden laitosten kirjanpidosta. Lisäksi laitokselle edellytetään laadittavaksi oma tuloslaskelma ja tase. Kyseiset velvollisuudet eivät tällä hetkellä sisälly sähkömarkkinalakiin. Pykälässä oleva viittaus, jonka mukaan sähköliiketoimintaa harjoittavalle kunnalliseksi laitokselle tai kuntayhtymälle tulisi laatia tilikausittain osakeyhtiön tilinpäätöksen kanssa vertailukelpoinen tuloslaskelma ja tase, poistettaisiin tarpeettomana. Muuttavaksi ehdotetun sähkömarkkinalain 29 §:n mukaan tuloslaskelman ja taseen laatimisessa tulisi soveltuvin osin noudattaa kirjanpitolain säännöksiä.

31 §. Pykälän 1 momentti muutettaisiin siten, että tilintarkastajien edellytettäisiin tarkastavan eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmat, taseet ja niiden lisätiedot osana säännöllistä tilintarkastusta. Pykälän 2 momentti kumottaisiin ja siten poistettaisiin tilintarkastajille asetettu vaatimus antaa tilintarkastuskertomuksessa lausunto eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmista ja taseista sekä niiden lisätiedoista. Eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmien ja taseiden tarkastusvelvollisuus kuuluu lakisääteisen tilintarkastuksen piiriin.

32 §. Tilinpäätöstietojen julkaisemisesta koskevia vaatimuksia laajennettaisiin sähkön sisämarkkinadirektiivin edellyttämällä tavalla siten, että sekä verkkotoiminnan että sähkön myyntitoiminnan tilinpäätökset edellytettäisiin otettavaksi osaksi sähköliiketoimintaa harjoittavan yrityksen tai konsernin taikka kunnan tai kuntayhtymän virallista tilinpäätöstä sekä osaksi julkaistavaa vuosikertomusta taikka muuta vastaavaa asiakirjaa. Tilinpäätöstietojen julkisuus mahdollistaa sen, että asiakkaat ja kilpailijat voivat arvioida, onko sovellettu hinnoittelu kustannusvastaavaa.

33 §. Pykälään sisältyvä velvollisuus ilmoittaa kilpailuvirastolle sähköverkko toimintaa harjoittavan liikkeen hankkimisesta, verkkotoimintaa harjoittavan yhteisön osake- tai osakkuusenemmistön ostamisesta tai sähköverkko toimintaa koskevan määräysvallan muusta hankkimisesta kumottaisiin. Vuonna 1998 voimaantulleilla kilpailunrajoituslain yrityskauppavalvontaa koskevilla säännöksil-

lä korvattiin sähkömarkkinalakiin alun perin otettu erityissäännös yrityskauppojen ilmoittamisesta. Sähkömarkkinalaissa oleva ilmoitusvelvollisuutta koskeva säännös on näin ollen käynyt tarpeettomaksi.

Muutetussa 33 §:ssä täsmennettäisiin eriytettyjen tilinpäätösten laatimisessa noudatettavat yleisperiaatteet.

Pykälän 1 momentin mukaan liiketapahtumien ja tase-erien kirjaamisessa tulisi noudattaa aiheuttamisperiaatetta. Eri liiketoimintojen yhteiset tulot ja menot sekä yhteiset tase-erät edellytettäisiin kirjattavaksi laskennallisesti eri toiminnoille tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä aiheuttamisperiaatteen mukaisesti.

Poistojen edellytettäisiin pykälän 2 momentissa perustuvan hankintamenoihin. Kun eriytettyä tilinpäätöstä laaditaan ensimmäistä kertaa, sisällytettäisiin käyttöomaisuuden hankintamenot siihen suunnitelman mukaisilla poistoilla vähennettynä.

Valitun eriyttämismenettelyn jatkuvuuden turvaamiseksi edellytettäisiin pykälän 3 momentissa, että valittua eriyttämismenettelyä noudatettaisiin, jollei muuttamiseen olisi perusteltua syytä.

34 §. Pykälän 1 momentti muutettaisiin poistamalla kauppa- ja teollisuusministeriölle annettu valtuus antaa määräyksiä eriytettyjen tilinpäätösten laatimisesta. Energiamarkkinavirasto valtuutettaisiin antamaan yksityiskohdaisia, eriytettyjä tilinpäätöksiä koskevia määräyksiä, jotka koskevat kaikkia sähköliiketoimintaa harjoittavia yhteisöjä ja laitoksia. Nykyisin Energiamarkkinavirastolle annettu yleisvaltuutus sisältyy kauppa- ja teollisuusministeriön päätökseen sähköliiketoimintojen eriyttämisestä. Normivaltuutuksen on perustuslain säännösten mukaisesti oltava lain tasolla. Samalla Energiamarkkinavirastolle annettavaa valtuutusta täsmennettäisiin täyttämään perustuslain edellytykset valtuutuksen tarkkarajaisuudesta. Tilinpäätöstietojen analysointi muodostaa olennaisen osan sähkömarkkinoiden valvontaa, josta Energiamarkkinavirasto alan erityisviranomaisena vastaa. Energiamarkkinavirastolla voidaan katsoa olevan hyvä valmius ja pätevyys antaa eriytettyjä tilinpäätöksiä koskevia määräyksiä, sillä viraston valvontatoimintaan kuuluu jo nykyisin eriytettyjen tilinpäätöstietojen ke-

rääminen, analysointi ja julkaiseminen. Energiamarkkinavirastolle ehdotettujen valtuuksien nojalla annettavat määräykset kohdistuisivat sähköliiketoimintoja harjoittaviin yhteisöihin ja laitoksiin. Ehdotetun valtuutussäännöksen antamiseen voi siten katsoa olevan olemassa sääntelyn kohteeseen liittyviä erityisiä syitä. Energiamarkkinaviraston antamat tarkemmat määräykset voisivat koskea pykälän 1 momentissa lueteltuja asiakokonaisuuksia, joiden melko tekninen luonne ja asiallinen merkitys eivät edellytä, että niistä säädettäisiin lailla tai asetuksella. Energiamarkkinaviraston norminantovaltuus koskisi tulojen ja menojen sekä tase-erien kirjaamisperusteita eri liiketoiminnoille, yksittäistä sähköliiketoimintaa koskevien tulojen ja menojen sekä tase-erien kirjaamisperusteista, yhteisten tulojen ja menojen sekä omaisuus- ja rahoituserien jakamista eri liiketoiminnoille, eriytettyjen tuloslaskelmien ja taseiden sekä verkonhaltijan tuloslaskelman ja taseen kaavaa ja näiden lisätietoja sekä eriytettyjen tilinpäätösten sekä verkonhaltijan tilinpäätöksen toimittamista Energiamarkkinavirastolle.

Pykälän 2 momentti muutettaisiin poistamalla kauppa- ja teollisuusministeriölle annettu valtuutus velvoittaa, että eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmat ja taseet lisätietoineen ja toimintoja harjoittavien yritysten tilinpäätökset toimitetaan sähkömarkkinaviranomaiselle. Muutetussa 2 momentissa tilinpäätösten antaman tiedon laatua parannettaisiin säätämällä sähköliiketoimintaa harjoittaville velvoite julkaista eriytettyjen tilinpäätösten yhteydessä tilinpäätösten laatimisperusteita selventäviä tietoja sekä verkonhaltijan toimintaa kuvaavia tunnuslukuja. Energiamarkkinavirastolle myönnettäisiin valtuus määrätä tarkemmin kyseisten tietojen ja tunnuslukujen julkaisemisesta.

9 luku. Ohjaus ja valvonta

42 §. Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaan puolustushallinnon olisi annettava pykälän 1 momentissa tarkoitettuja tietoja pyydetessä vain kauppa- ja teollisuusministeriölle ja sähkömarkkinaviranomaiselle.

10 luku. **Vahingonkorvaus ja rangaistukset**

47 §. Lain 16 e §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädettäisiin rangaistus, joka tuomittaisiin rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaisesti. Laissa tarkoitettua salassapitovelvollisuuden rikkomiseen sovellettaisiin teon vakavuudesta riippuen joko salassapitorikosta tai -rikkomusta koskevaa rangaistussäännöstä.

Julkisuuslain 35 §:n 1 momentin mukaan rangaistus asiakirjan salassa pitämistä koskevan velvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava 38 §:n 1 tai 2 §:n mukaan tai jollei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Rikoslain 40 luku koskee virkarikoksia sekä julkisyhteisön työntekijän rikoksia. Luvun 5 §:ssä säädetään virkasalaisuuden rikkomisesta ja tuottamuksellisesta virkasalaisuuden rikkomisesta. Virkasalaisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Virkamies voidaan tuomita myös viralta pantavaksi, jos rikos osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi tehtäväänsä. Tuottamuksellisesta virkasalaisuuden rikkomisesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Rikoslain 38 luku koskee tieto- ja viestintärikoksia. Luvun 1 §:ssä säädetään salassapitorikoksesta ja 2 §:ssä salassapitorikkomuksesta. Salassapitorikoksesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Salassapitorikkomuksesta voidaan tuomita sakkoa. Sähkömarkkinalain 4 luvussa tarkoitettuina verkonhaltijoina ja tasevastaavina toimii paitsi yksityisessä omistuksessa olevia yhtiö- tai osuuskuntamuodossa toimivia yrityksiä, myös kuntien ja valtion liikelaitoksia. Myös julkisyhteisön on mahdollista toimia järjestelmävastaavana. Julkisyhteisöjen palveluksessa oleviin henkilöihin ei ole kuitenkaan tarvetta ulottaa ankarampaa rangaistusuhkaa kuin yksityisten yritysten palveluksessa oleviin henkilöihin, koska sähkömarkkinalaissa salassapitovelvollisuuden piiriin säädetyt tehtävät ovat yhteisiä kaikille alan toimijoille niiden oikeudellisesta asemasta riippumatta, eikä tehtäviin liity varsinaisesti julkisen vallan käyttöä. Tämän vuoksi samaa

rangaistussäännöstä sovellettaisiin kaikkiin salassapitovelvollisuuden piiriin kuuluviin henkilöihin riippumatta siitä, ovatko nämä julkisyhteisön tai yksityisen yhteisön palveluksessa.

11 luku. **Erinäiset säännökset**

51 §. Nykyisin pykälässä oleva viittaus lakiin muutoksenhausta hallintoasioissa (154/50) päivitettäisiin viittaukseksi hallintolainkäyttölakiin (586/1996).

52 a §. Pykälän 1 momentin mukaan huoltovarmuusrahaston varoin voitaisiin ylläpitää sellaista sähköntuotannon hidasta varakapasiteettia, joka on käynnistettävissä vakavan tehopulan uhatessa Suomen sähköjärjestelmää. Huoltovarmuusrahastosta katetaan huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:n nojalla Huoltovarmuuskeskuksen toiminnasta, valtion varmuusvarastoinnista ja muusta huoltovarmuuden turvaamisesta aiheutuvat menot. Lisäksi lailla voidaan säätää, että rahaston varoista maksetaan muita huoltovarmuuden turvaamisesta aiheutuvia menoja.

Huoltovarmuuskeskus tekisi pykälän 2 momentin mukaan valtion puolesta sopimukset, jotka koskevat vakavan tehopulan hoitamiseen tarkoitettua hitaan varakapasiteetin ylläpitoa ja käyttöönottoa. Ennen sopimusten solmimista Huoltovarmuuskeskus järjestäisi kotimaisten voimantuottajien kesken tarjouskilpailun vakavan tehopulan hoitamiseen tarkoitettua hitaan varakapasiteetin ylläpitämisestä. Huoltovarmuuskeskus korvaisi voimantuottajille järjestelmään kuuluvan hitaan varakapasiteetin ylläpidosta aiheutuvat kustannukset huoltovarmuusrahastosta. Huoltovarmuuskeskus myös valvoisi sopimusten noudattamista. Koska järjestelmä olisi tältä osin sopimusperusteinen olisi sen yksityiskohdista päättäminen tarkoituksenmukaista jättää sopimusosapuolten tehtäväksi. Huoltovarmuuskeskuksen ja sopimusosapuolena olevan voimantuottajan kesken ei ole kyse hallintomenettelylain (598/1982) mukaisen hallintoasian käsittelystä. Kyseisen kapasiteetin käyttö olisi mahdollista vain niin pitkään ja siinä määrin kuin se on välttämätöntä vakavan tehopulan hoitamiseksi. Huoltovarmuuskeskus valvoisi sopimusten noudatta-

mista sekä tulouttaisi sähkön myynnistä saadut tulot huoltovarmuusrahastoon.

Pykälän 3 momentin nojalla Huoltovarmuuskeskus tekisi päätöksen siitä, että vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettua hitaasti reservikapasiteetin käyttöönoton edellytykset täyttyvät. Huoltovarmuuskeskus tekisi edellytysten täyttymistä koskevan hallintopäätöksen ennen kuin se voisi turvautua sopimuserusteisesti ylläpidettyyn hitaaseen reservikapasiteettiin. Käyttöönottopäätöksen tekeminen edellyttäisi, että sähkön fyysinen riittävyys olisi vakavasti uhattuna ja järjestelmävastaavan keräämien ennustetietojen ja suunnitelmien mukaan saatavilla oleva tuotantokapasiteetti olisi täysin käytössä eikä naapurimaista olisi tilanteen korjaamiseksi mahdollista saada lisää sähköä. Tilanteessa tehotasapainon saavuttaminen olisi edellyttänyt kuormien irtikytkemistä tai kaasuturbiinien käynnistämistä, jolloin järjestelmävastaavan ylläpitämää tarvittavaa nopean häiriövarakapasiteetin määrää ei kyettäisi enää ylläpitämään. Tilanne saattaisi ajankohtaistua esimerkiksi silloin, kun koko Pohjolassa vallitsee huono vesitilanne ja poikkeuksellisen kylmä kausi, jonka lisäksi jossakin suuressa voimalayksikössä tai sähkön siirtoyhteydessä sattuisi merkittävä pidempikestoinen tekninen vika. Pykälässä säädettyjen edellytysten tarkentamiseksi Huoltovarmuuskeskus laatisi suositusluonteiset suuntaviivat, jotka koskevat vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettua hitaasti reservikapasiteetin käyttöönottoa. Huoltovarmuuskeskus pyytäisi Energiamarkkinavirastolta lausunnon suuntaviivoista ennen niiden julkistamista. Suuntaviivojen tarkoitus on lisätä järjestelmän avoimuutta. Vaikka suuntaviivat ohjaavatkin Huoltovarmuuskeskuksen päätöksentekoa, eivät ne siis olisi luonteeltaan oikeudellisesti sitovia. Asian luonteesta johtuen Huoltovarmuuskeskuksen käyttöönottoa koskeva päätöksenteko olisi tapauskohtaista. Koska lisäksi on todennäköistä, että Huoltovarmuuskeskus joutuu tekemään käyttöönottopäätökset kiireellisesti, jäisi sille harkintavaltaa muun muassa sen suhteen, mitkä järjestelmään varatut hitaasti reservikapasiteetit otetaan käyttöön ja kuinka pitkäksi aikaa. Huoltovarmuuskeskuksesta annetun asetuksen (1391/1992) 12 §:n mukaan Huoltovarmuuskeskukselle kuuluvat

asiat ratkaisee johtokunta tai ylijohdaja tai muu toimihenkilö, jos sellainen ratkaisuvallta on tälle työjärjestyksessä uskottu. Käyttöönottopäätösten kiireellisyys saattaa joissakin tapauksissa edellyttää asian ratkaisemisen valtuuttamista ylijohdajalle. Huoltovarmuuskeskuksen tekemässä päätöksessä siitä, että vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettua hitaasti reservikapasiteetin käyttöönoton edellytykset täyttyvät, olisi kyse hallintopäätöksestä. Päätöksestä olisi oikeus valittaa siinä järjestyksessä kuin hallintolainkäyttölaissa on säädetty. Päätöksentekotilanteiden todennäköinen kiireellisyys ja se, ettei sähkön saannin keskeyttämättömyydestä voida yleisen edun vuoksi tinkiä edellyttää, että Huoltovarmuuskeskuksen tekemä päätös voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta.

2. Tarkemmat säännökset

Sähkömarkkina-asetuksen 1 §:ssä olevan sähköverkkotoimintaa koskevan luvanvaraisuutta koskevan vapautuksen ottaminen sähkömarkkinalakiin edellyttäisi sähkömarkkina-asetuksen 1 §:n kumoamista. Samoin sähkömarkkina-asetuksen 2 §:n 1 momentissa lueteltujen sähköverkkoluvan hakijaa koskevien teknisten, taloudellisten ja organisatoristen edellytysten ottaminen lakitasolle edellyttäisi asetuksen 2 §:n 1 momentin kumoamista.

Nykyisin sähkömarkkina-asetuksen 9 §:ssä olevien sähkömarkkinalain soveltamisalaa rajaavien säännösten ottaminen lain tasolle edellyttäisi sähkömarkkina-asetuksen 9 §:n kumoamista. Koska 9 § on kyseisen luvun ainoa pykälä, olisi koko luku kumottava.

Huoltovarmuuskeskuksesta annetun asetuksen 1 §:ssä olevaan Huoltovarmuuskeskuksen tehtävälueeteloon tulisi lisätä vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettua hitaasti varakapasiteetin ylläpitotehtävä.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2003.

Sähkömarkkinalain 27 a §:n 1 momenttia koskevaa muutosta sovellettaisiin myös en-

nen lain voimaantuloa tehtyihin sähkösopeuksiin, jos 1 momentissa tarkoitettu viivästyminen on tapahtunut lain voimaantulon jälkeen. Tämä on perusteltua, koska eurovaluutan käyttöönotto ja kahden erisuuruisen vakio- korvauksen soveltaminen saattaisi aiheuttaa epävarmuutta kuluttajien suojaksi tarkoitettua vakio- korvauksen määrästä.

Lain voimaan tullessa voimassa olevat 6 §:n 2 momentin, 13 §:n, 22 §:n 2 momentin, 23 §:n taikka 34 §:n 1 tai 2 momentin nojalla annetut kauppa- ja teollisuusministeriön päätökset jäisivät voimaan, kunnes sähkömarkkinaviranomainen päätöksellään toisin määrää.

Ennen lain voimaantuloa voitaisiin ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

4. Säättämisen järjestys

4.1. Eriyttäminen

Sähköliiketoimintojen eriyttämistä koskevat säännökset voidaan esitetyssä muodossa säätää tavallisessa lainsäätämisen järjestyksessä. Viranomaisien norminantovaltuuksia koskevia ehdotuksia käsitellään jäljempänä erillisessä luvussa.

4.2. Hidas varakapasiteetti

Huoltovarmuuskeskuksen asema sopijatahona

Ehdotetussa järjestelmässä Huoltovarmuuskeskus voisi tehdä päätöksen vakavan tehopulan hoitoon varatun hitaan reservikapasiteetin käyttöönotosta tilanteessa, joka ei vielä täyttäisi valmiuslaissa määriteltyjen poikkeusolojen tunnusmerkkejä. Kyse on yhteiskunnan toimenpiteistä normaalioloissa alalla, jolla markkinat eivät enää tuota riittävää huoltovarmuutta. Huoltovarmuuskeskusta voidaan pitää soveliaana sopijatahona, sillä ehdotettu järjestelmä muodostaisi osan huoltovarmuuden turvaamisesta koskevasta kokonaisjärjestelmästä. Huoltovarmuuskeskuksen tehtävänä on huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain nojalla huoltovarmuuden kehittäminen ja ylläpito.

Sen lisäksi Huoltovarmuuskeskukselle on myönnetty erityisiä huoltovarmuuden turvaamiseen liittyviä tehtäviä Huoltovarmuuskeskuksesta annetussa asetuksessa. Näistä tehtävistä voi mainita muun muassa valtion varmuusvarastointiin liittyvän suunnittelun, rakennuttamisen, kauppatoimet ja hallinnon, sopimusten tekemisen ja vapautusten myöntämisen varmuusvarastointimaksusta sekä tuontipolttoaineiden velvoitevarastointiin liittyvien hallintotohtävien hoitamisen sekä lainsäädännön seuraamisen. Huoltovarmuuskeskuksella ei kuitenkaan ole sellaista kosketusta sähkömarkkinoiden toimintaan, että se kykenisi yksin arvioimaan järjestelmän piirissä olevan varakapasiteetin käynnistystarpeen. Huoltovarmuuskeskuksen päätöksentekoa järjestelmään varatun kapasiteetin käyttöönotosta rajoittaisivat sähkömarkkinalakiin ehdotettavat kapasiteetin käyttöönoton edellytykset sekä käyttöönottoa koskevat suositusluontoiset suuntaviivat. Sekä Energiamarkkinavirasto, jolta Huoltovarmuuskeskus pyytäisi lausunnon suuntaviivoista, että järjestelmävastaava, jonka tietoihin sähkömarkkinoilla käytössä olevasta kapasiteetista vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettua kapasiteetin käyttöönottopäätös osin perustuisi, olisivat Huoltovarmuuskeskuksen yhteistyötahoja järjestelmässä.

Perustuslakivaliokunta on ulkomaalaislain muuttamista koskevassa lausunnossaan (PeVL 17/2001 vp.) käsitellyt tilapäisen suojelun käyttöönottoa koskevan päätöksen luonnetta normi- tai hallintopäätöksenä. Valiokunta on lausunnossaan päätenyt siihen, että kyse on hallinnollisen päätöksenteon piiriin kuuluvasta ratkaisutoiminnasta ja siten hallintopäätöksen tekemisestä. Tilapäiseen suojeluun liittyvien asioiden periaatteellisen merkityksen vuoksi perustuslakivaliokunta piti tarpeellisena, että niistä päätetään valtioneuvoston yleisistunnossa. Valtioneuvosto ei kuitenkaan sovellu vakavan tehopulan hoitoon tarkoitettua hitaan varakapasiteetin käyttöönoton edellytyksiä harkitsevaksi päätöksentekotahoksi, yhtäältä siksi, ettei päätöksentekoon liity merkittävässä määrin poliittista tai tarkoituksenmukaisuusharkintaa ja toisaalta päätöksentekotilanteiden kiireellisuuden vuoksi. Valtioneuvoston tekemä

käyttöönottopäätös edellyttäisi lähtökohtaisesti, että Huoltovarmuuskeskus ryhtyisi sopimusperusteisen järjestelmän mukaisesti käyttämään järjestelmään varattua kapasiteettia. Mikäli esimerkiksi ilmojen nopean lauhutumisen vuoksi sekä muiden käyttöönottopäätökseen johtaneissa perusteissa tapahtuneiden muutosten vuoksi järjestelmään varatun reservin käyttö ei enää olisikaan tarpeen, olisi valtioneuvoston tehtävä uusi päätös, jossa todettaisiin, etteivät käyttöönoton edellytykset enää täyty.

Huoltovarmuusrahaston käyttäminen järjestelmän rahoituksessa

Huoltovarmuusrahasto on perustuslain 87 §:ssä tarkoitettu talousarvion ulkopuolinen rahasto. Perustuslain 87 §:n mukaan lailla voidaan säätää valtion rahaston jättämisestä talousarvion ulkopuolelle, jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä välttämättä edellyttää. Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 15 §:n mukaan lailla voidaan säätää, että rahaston varoista maksetaan muitakin kuin kyseisessä laissa tarkoitettuja huoltovarmuuden turvaamisesta aiheutuvia menoja. Valmiuslain 2 §:ssä määritellään, mitä laissa tarkoitetaan poikkeusoloilla. Vaikkei huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa olekaan viittausta valmiuslain mukaisiin poikkeusoloihin, voinee valmiuslaissa määriteltyjen poikkeusolojen sekä huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa tarkoitettujen poikkeusolojen katsoa merkitsevän samaa asiantilaa. Koska ehdotettu järjestelmän käyttöönotto olisi mahdollista tilanteessa, joka ei vielä täyttäisi valmiuslaissa määriteltyjä poikkeusolojen edellytyksiä on ehdotuksessa kyseessä huoltovarmuusrahaston käyttötarkoituksen laajennus, jota on arvioitava perustuslain 87 §:ssä säädetyn välttämättömyyshedellytyksen kannalta. Lisäksi järjestelmän rahoittaminen ja ylläpitäminen merkitsisivät eräitä uusia tuloja huoltovarmuusrahastoon sekä rahaston varojen käyttämistä osaksi uuteen käyttötarkoitukseen, mikä saattaa olla tulkittavissa huoltovarmuusrahaston käyttötarkoituksen olennaiseksi laajentamiseksi. Lakiehdotuksen hyväksymiseen vaaditaan tällöin — edellyttäen, että ehdotuksen arvioidaan täyttävän perus-

tuslain 87 §:ssä säädetyn välttämättömyyshedellytyksen — eduskunnassa vähintään kahden kolmasosan enemmistö annetuista äänistä, vaikka laki voidaankin säätää perustuslain 72 §:n mukaisesti tavallisen lain säätämisestä määrätyssä järjestyksessä.

4.3. Perustuslaista johtuvat säädösmuutokset

Elinkeinon harjoittamisen vapaus

Perustuslain 18 §:n 1 momentin nojalla jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Perustuslain mukaista elinkeinovapauden periaatetta pidetään elinkeinonharjoittamista koskevana pääsääntönä, josta poikkeaminen on kuitenkin luvanvarais- tamisella mahdollista. Luvanvaraisuudesta on aina säädettävä lailla, jonka on täytettävä perusoikeuden rajoitusta koskevat tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimukset. Rajoitusten olennaisen sisällön, kuten rajoitusten laajuuden ja edellytysten tulee ilmetä laista.

Sähkömarkkinalain 4 §:n nojalla sähköverkkotoimintaa saavat harjoittaa vain sähköverkkoluvan haltijat. Muutosehdotuksella nostettaisiin lain tasolle luvanvaraisuudelle asetetut edellytykset sekä säännökset, jotka vapauttavat verkonhaltijan velvollisuudesta hakea sähköverkkolupaa.

Elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain (122/1919) 3 §:n 10 kohdan (320/1979) mukaan sähkön tuottaminen ja siirto sekä sen toimittaminen muuhun kuin omaan käyttöön kuuluvat elinkeinoihin, joiden harjoittamisesta säädetään erikseen lailla tai asetuksella. Uudistuneen perusoikeus- sääntelyn nojalla ei elinkeinonharjoittamisen luvanvaraisuudesta voi säätää asetuksella vaan tästä on säädettävä lakitasolla.

Julkisten hallintotehtävien antaminen muulle kuin viranomaiselle

Verkonhaltijan määrääminen järjestelmä- vastuuseen merkitsee perustuslakivaliokunnan mukaan lailla säädettyjen julkisten hallintotehtävien antamista muulle kuin viranomaiselle (PeVL 4/2000 vp.). Perustuslain

124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Maakaasumarkkinalakia koskevassa lausunnossaan perustuslakivaliokunta on katsonut, että yhden verkonhaltijan määrääminen järjestelmävastuuseen on maakaasuverkkotoiminnan luonteen vuoksi perusteltua ja tarkoituksenmukaista. Edelleen valiokunta on katsonut, ettei toiminnan tosiasiallisen luonteen vuoksi ole syytä olettaa, että järjestely sellaisenaan vaarantaisi hyvän hallinnon vaatimuksia taikka muiden verkonhaltijoiden perusoikeuksia tai oikeusturvaa. Järjestelmävastuussa olevan kantaverkonhaltijan järjestelmävastuun toteuttamiseksi asettamien ehtojen kohteena olevien yritysten oikeusturvan varmistamiseksi valiokunta on kuitenkin katsonut, että perustuslain 124 §:n vaatimusten täyttämiseksi sähkömarkkinaviranomaisen tulisi vahvistaa mainitut ehdot ennen niiden käyttöönottamista.

Perustuslakivaliokunnan maakaasumarkkinalain järjestelmävastuuta koskevat kannanotot esitetään otettavaksi huomioon myös sähkömarkkinalain järjestelmävastuuta koskevassa sääntelyssä.

Valtuutussäännökset

Perustuslain 80 §:llä uudistettiin asetuksen antamista ja lainsäädäntövallan käyttämistä koskevaa sääntelyä. Uudistuneen perustuslakisääntelyn mukaisesti ehdotetaan eräiden sähkömarkkinalakiin sisällytettyjen valtuutussäännösten muuttamista. Asetuksenantamisvaltuus osoitettaisiin valtioneuvostolle, kun kyse on laajakantoisista ja periaatteelli-

sesti tärkeistä asioista sekä asioista, joiden merkitys sitä edellyttää. Kauppa- ja teollisuusministeriölle osoitettu asetuksenantamisvaltuus koskisi teknisluontoisempia sekä yhteiskunnalliselta tai poliittiselta merkitykseltään vähäisempiä kysymyksiä.

Energiamarkkinaviraston toimivallan osalta sähkömarkkinalain valtuutussäännökset muutettaisiin vastaamaan perustuslain ja maakaasumarkkinalain sääntelyä. Energiamarkkinavirastolle annettaisiin perustuslain 80 §:n 2 momentin mukaisesti toimivalta antaa soveltamisalaltaan täsmällisesti rajattuja oikeussääntöjä, kun tähän on sääntelyn kohteeseen liittyviä erityisiä syitä eikä sääntelyn asiallinen merkitys edellytä, että asiasta säädetään lailla tai ministeriön taikka valtioneuvoston asetuksella. Energiamarkkinaviraston antamat päätökset tai määräykset koskisivat verkonhaltijan julkaistavia tunnuslukuja, vähittäismyyntiehtojen ja -hintojen sekä niiden määräytymisperusteiden ilmoittamista, sähkön hinnan muodostumisen erittelyä ja sähkön keskimääräistä hintatasoa kuvaavia tietoja sekä eräitä eriytettyjen tilinpäätöksen laatimiseen liittyviä seikkoja. Energiamarkkinavirastolla on sähkömarkkinoiden valvonnasta ja toimivuuden edistämisestä vastaavana sekä lupia myöntävänä viranomaisena sähkömarkkinoiden toimintaa ja markkinoiden osapuolia koskevaa erityisasiantuntemusta, joka luo edellytykset tällaiselle päätöksenteolle.

Ehdotukseen liittyvien valtiosääntöoikeudellisten näkökohtien vuoksi hallitus pitää suotavana, että esityksestä pyydetäisiin perustuslakivaliokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

1.

Laki**sähkömarkkinalain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 17 päivänä maaliskuuta 1995 annetun sähkömarkkinalain (386/1995) 31 §:n 2 momentti,

muutetaan lain 2 §:n 2 momentti, 3 §:n 12 ja 13 kohta, 4 §:n 2 momentti, 5 §, 6 §:n 2 momentti, 7 §:n 2 kohta, 11 ja 13 §, 15 §:n 4 momentti, 4 luvun otsikko, 16 §:n 2 ja 4 momentti, 16 b §:n 2 momentti, 16 c §:n 1 ja 2 momentti, 16 d §, 19 §:n 1 momentti, 22 §:n 2 momentti, 23 §, 27 a §:n 1 momentti, 28—30 §, 31 §:n 1 momentti, 32 ja 33 §, 34 §:n 1 ja 2 momentti sekä 51 §,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 12 ja 13 kohta, 4 luvun otsikko, 16 §:n 2 ja 4 momentti, 16 b §:n 2 momentti, 16 c §:n 1 ja 2 momentti ja 16 d § laissa 332/1998 sekä 27 a §:n 1 momentti laissa 466/1999, sekä

lisätään 4 §:ään uusi 3 momentti, 16 c §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 332/1998, uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, lakiin uusi 16 e § ja 42 §:ään uusi 2 momentti, sekä lakiin uusi 47 ja 52 a § seuraavasti:

2 §

Tämän lain 2 ja 3 luvun sekä 35 ja 36 §:n säännöksiä ei sovelleta puolustushallinnon sähköverkkoihin eikä voimalaitoksiin.

tapauksissa määrääjäksi tai toistaiseksi sallia sähköverkkotoiminnan harjoittamisen ilman sähköverkkolupaa. Edellytyksenä on, että verkonhaltijan sähköverkolla on vähäinen merkitys sähkön siirron kannalta.

3 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

12) *ministeriöllä* kauppa- ja teollisuusministeriötä;

13) *sähkömarkkinaviranomaisella* Energiamarkkinavirastoa;

4 §

Luvanvaraista ei ole:

1) sähköverkkotoiminta, jossa yhteisön tai laitoksen hallinnassa olevalla sähköverkolla hoidetaan vain kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäistä sähkönjakelua;

2) sähköverkon suunnittelu.

Sähkömarkkinaviranomainen voi yksittäis-

5 §

Sähköverkkolupa myönnetään, jos luvan hakijalla on tekniset, taloudelliset ja organisatoriset edellytykset huolehtia sähköverkkotoiminnastaan.

Edellä 1 momentissa tarkoitettut edellytykset täyttyvät, jos

1) hakijan organisaatio vastaa sen verkko toiminnan laajuutta ja luonnetta;

2) hakijalla on palveluksessaan riittävä henkilöstö;

3) hakijalla on palveluksessaan käytön johtaja sekä, jos hakija suorittaa sähkötoita, sähkötöiden johtaja, jotka täyttävät sähköturvallisuuslaissa (410/1996) ja sen nojalla säädetyt kelpoisuusvaatimukset;

4) hakijalla on taloudelliset edellytykset kannattavaan sähköverkkotoimintaan.

Lisäksi edellytetään, että 16 §:ssä tarkoitet-

tuun järjestelmävastuuseen määrättävä kantaverkonhaltija järjestää valtakunnallisen tasevastuun hoitamiseen liittyvät tehtävät erillisen toimintayksikkönsä tai kokonaan omistamansa tytäryhtiön tehtäväksi.

Lupaan voidaan liittää toiminnan kannalta tarpeellisiksi katsottavia ehtoja. Lupaa tai luvan ehtoja voidaan muuttaa, jos toiminnan 1 momentissa tarkoitetut edellytykset muuttuvat.

Lupaa ei voida siirtää toiselle yhteisölle tai laitokselle.

6 §

Luvanhaltija voi sopia toisen luvanhaltijan kanssa vastualueen muutoksesta. Muutoksesta on ilmoitettava alueen liittyjille ja sähkömarkkinaviranomaiselle. Sähkömarkkinaviranomainen voi antaa tarkempia määräyksiä ilmoituksessa annettavista tiedoista sekä ilmoitusmenettelystä.

7 §

Sähkömarkkinaviranomainen voi peruuttaa sähköverkkoluvan:

2) jos luvanhaltija ei enää täytä luvan myöntämisen edellytyksiä; taikka

11 §

Ministeriön asetuksella voidaan säätää, että sähkön siirtoa koskevista pyynnöistä, neuvotteluiden aloittamisesta ja niiden tuloksista on ilmoitettava sähkömarkkinaviranomaiselle ja kansainvälisille järjestöille, jos Suomen kansainväliset sopimusvelvoitteet sitä edellyttävät.

13 §

Verkonhaltijan tulee ilmoittaa sähkömarkkinaviranomaiselle verkkopalvelujensa voimassa olevat myyntiehdot ja -hinnat sekä niiden määräytymisperusteet. Sähkömarkkinaviranomainen voi antaa tarkempia määräyksiä ilmoituksessa annettavista tiedoista sekä ilmoitusmenettelystä.

Verkonhaltijan tulee julkaista verkkopalvelujensa hintatasoa sekä verkkotoiminnan tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavia

tunnuslukuja. Sähkömarkkinaviranomainen voi antaa tarkempia määräyksiä siitä, mitä tunnuslukuja julkaisemisvelvollisuus koskee, mitä kaavoja ja ohjeita tunnuslukuja laskettaessa noudatetaan sekä miten tunnusluvut julkaistaan.

15 §

Ministeriön asetuksella voidaan antaa tarvittaessa tarkempia säännöksiä pistehinnoittelun periaatteiden soveltamisesta.

4 luku

Järjestelmävelvoitteet ja sähkökauppojen selvitys

16 §

Järjestelmävastuussa oleva kantaverkonhaltija voi asettaa järjestelmävastuun toteuttamiseksi tarpeellisia ehtoja sähkön siirtojärjestelmän sekä siihen liitettyjen voimalaitosten kuormien käyttämiselle. Ehtoja voidaan soveltaa sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu sähkömarkkinaviranomaisen päätöksellä. Vahvistettuja ehtoja voidaan soveltaa muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

Tarkempia säännöksiä järjestelmävastuun toteuttamistavasta ja sisällöstä voidaan antaa ministeriön asetuksella.

16 b §

Tarkempia säännöksiä tasevastuun sisällöstä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

16 c §

Verkonhaltija ja muu sähkömarkkinoiden osapuoli ovat velvollisia huolehtimaan taseselvityksestä.

Taseselvityksen tulee perustua sähkön mittaukseen tai mittauksen ja tyyppikuormituskäyrän yhdistelmään sekä toimituksia koskeviin ilmoituksiin siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Tarkempia säännöksiä taseselvityksen sisällöstä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella. Ministeriön asetuksella annetaan

tarkemmat säännökset tyyppikuormituskäyrästä, niiden soveltamisesta ja tarvittavista mittauksista.

16 d §

Sähkömarkkinoiden osapuolet ovat velvollisia ilmoittamaan tasevastuun täyttämisen sekä taseselvityksen edellyttämiä sähkön tuotantoa, käyttöä ja toimituksia koskevia mittatietoja ja muita tietoja. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin ilmoitusvelvollisuuden sisällöstä. Ministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä ilmoitusmenettelystä.

16 e §

Tässä luvussa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettuja tehtäviä hoidettaessa saatujen ja laadittujen asiakirjojen sekä niihin sisältyvien tietojen salassapitovelvollisuuteen samoin kuin näitä tehtäviä hoidettaessa saatuja tietoja koskevaan vaihteluvelvollisuuteen ja hyväksikäyttökieltoon sekä salassapitovelvollisuuden rikkomiseen sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 22 ja 23 §:ää sekä 24 §:n 1 momentin 20 kohtaa myös silloin, kun kysymys ei ole asiakirjasta, johon mainittua lakia sen 4 §:n mukaan sovelletaan.

19 §

Lupahakemuksessa on esitettävä valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetty tiedot ja selvitykset.

22 §

Vähittäismyyjän tulee toimittaa voimassa olevat vähittäismyyntiehtot ja -hinnat sekä niiden määräytymisperusteet sähkömarkkinaviranomaiselle. Sähkömarkkinaviranomainen voi antaa tarkemmat määräykset, mitä vähittäismyyntiehtoihin ja -hintoihin sekä niiden määräytymisperusteisiin liittyviä tietoja sille tulee toimittaa, miten tiedot tulee eritellä sekä miten tiedot tulee toimittaa.

23 §

Sähkönmyyjän tulee esittää laskutuksessa asiakkaalleen erittely siitä, miten sähkön hin-

ta muodostuu. Sähkömarkkinaviranomainen voi antaa tarkemmat määräykset siitä, mitä tietoja sähkön siirtoa ja sähköenergiaa koskevaan laskuun tulee sisällyttää.

Vähittäismyyjien tulee julkaista sähkön keskimääräistä hintatasoa kuvaavia tietoja. Sähkömarkkinaviranomainen voi antaa määräyksiä julkaisemisesta noudatettavasta menettelystä.

27 a §

Vakiokorvaus liittymän kytkemisen viivästyessä. Jos liittymän kytkeminen viivästyy, liittyjällä on oikeus vakiokorvaukseen. Sen määrä on kahden ensimmäisen viivästysviikon aikana kultakin alkaneelta viivästysviikolta 5 prosenttia liittymismaksusta ja tämän jälkeen kultakin alkaneelta viivästysviikolta 10 prosenttia liittymismaksusta. Vakiokorvauksen enimmäismäärä on 30 prosenttia liittymismaksusta. Se on kuitenkin enintään 1 700 euroa. Mainittua euromäärää voidaan valtioneuvoston asetuksella muuttaa, jos taloudellinen ja rahoilojen kehitys antavat siihen aiheita. Vakiokorvausta laskettaessa käytetään perusteena niitä maksuja, joita jakeluverkonhaltija yleisesti liittymisestä perii ilman erityisoloista johtuvia korotuksia.

28 §

Sähkömarkkinoilla toimivan yrityksen on eriytettävä sähköverkkotoiminta, sähkön myyntitoiminta ja sähkön tuotantotoiminta toisistaan sekä muista, sähköliiketoimintoihin kuulumattomista toiminnoista.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että sähköverkkotoiminnan ja sähkön myyntitoiminnan seuraavat osatoiminnot on eriytettävä toisistaan:

- 1) sähkön tukkumyynti ja sähkön vähittäismyynti;
- 2) 21 §:n 1 momentissa tarkoitettu sähkön vähittäismyynti ja muu sähkön vähittäismyynti;
- 3) jakeluverkossa tapahtuva ja muu sähköverkkotoiminta.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja sähköliiketoimintoja ei kuitenkaan tarvitse eriyttää toisistaan ja muista liiketoiminnoista, jos liiketoiminta on merkitykseltään vähäistä. Ministeriön asetuksella voidaan antaa tar-

kempia säännöksiä siitä, milloin liiketoiminta on merkitykseltään vähäistä.

29 §

Eriyttämällä tarkoitetaan tässä laissa sitä, että eriyttävälle sähköliiketoiminnoille on tilikausittain laadittava tuloslaskelma ja tase. Tuloslaskelma ja tase, joiden tulee olla yrityksen kirjanpidosta johdettavissa, on laadittava soveltuvin osin kirjanpitolain (1336/1997) säännösten mukaisesti.

30 §

Sähköliiketoimintaa harjoittavan kunnallisen laitoksen sähköliiketoimintoja koskeva kirjanpito tulee tilikausittain eriyttää kunnan muusta kirjanpidosta sekä kunnan muiden laitosten kirjanpidosta. Laitokselle tulee laatia oma tuloslaskelma ja tase.

31 §

Sähköliiketoimintaa harjoittavan yhteisön sekä kunnan tai valtion laitoksen tilintarkastajien tulee tarkastaa eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmat, taseet ja niiden lisätiedot osana yhteisön, kunnan tai laitoksen lakisäateistä tilintarkastusta.

32 §

Sähköverkkotoiminnan ja sähkön myyntitoiminnan tilinpäätökset tulee ottaa osaksi sähköliiketoimintaa harjoittavan yrityksen tai konsernin taikka kunnan tai kuntayhtymän virallista tilinpäätöstä sekä osaksi julkaistavaa vuosikertomusta tai vuosikatsausta taikka muuta vastaavaa yrityksen tai konsernin taikka kunnan tai kuntayhtymän julkisesti sidosryhmiensä saataville toimittamaa asiakirjaa.

33 §

Liiketapahtumat ja tase-erät tulee kirjata liiketoimintojen tuloslaskelmiin ja taseisiin aiheuttamisperiaatteen mukaisesti. Yhteiset tulot ja menot sekä tase-erät kirjataan tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä laskennallisesti eri toiminnoille siten, että aiheuttamisperiaate mahdollisuuksien mukaan toteutuu.

Poistojen tulee eriytyyissä tilinpäätöksissä perustua hankintamenoihin. Laadittaessa eriytettyä tilinpäätöstä ensimmäistä kertaa

käyttöomaisuuden hankintamenot tulee sisällyttää siihen suunnitelmanmukaisilla poistoilla vähennettynä.

Valittua eriyttämismenettelyä tulee noudattaa jatkuvasti, jollei sen muuttamiseen ole perusteltua syytä. Muutoksista tulee tehdä selvitys eriytetyn tilinpäätöksen yhteydessä.

34 §

Sähkömarkkinaviranomainen voi antaa tarkempia määräyksiä:

1) perusteista, joiden mukaan tulot ja menot sekä tase-erät kirjataan eri liiketoiminnoille;

2) perusteista, joiden mukaan yksittäistä sähköliiketoimintoa koskevat tulot ja menot sekä tase-erät kirjataan;

3) yhteisten tulojen ja menojen sekä tase-erien kirjaamisesta eri liiketoiminnoille;

4) eriytettyjen tuloslaskelmien ja taseiden sekä verkkonhaltijan tuloslaskelman ja taseen kaavasta;

5) eriytettyihin tilinpäätöksiin sekä verkkonhaltijan tilinpäätökseen sisällytettävistä lisätiedoista;

6) eriytettyjen tilinpäätösten sekä verkkonhaltijan tilinpäätöksen toimittamisesta sähkömarkkinaviranomaiselle.

Eriytettyjen tilinpäätösten yhteydessä tulee julkaista tilinpäätösten laatimisperusteita selventäviä tietoja sekä verkkonhaltijan toimintaa kuvaavia tunnuslukuja. Sähkömarkkinaviranomainen voi antaa tarkempia määräyksiä siitä, mitä tietoja ja tunnuslukuja julkaisemisvelvollisuus koskee sekä miten tiedot ja tunnusluvut julkaistaan.

42 §

Puolustushallinnon on annettava 1 momentissa tarkoitettuja tietoja vain ministeriölle ja sähkömarkkinaviranomaiselle niiden pyynnöstä.

47 §

Rangaistus 16 e §:ssä säädetyn salassapito-velvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan.

51 §

Ministeriön ja sähkömarkkinaviranomaisen

tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siinä järjestyksessä kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

52 a §

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) mukaisen huoltovarmuusrahaston varoin voidaan ylläpitää Suomen sähköjärjestelmää uhkaavan vakavan tehopulan hoitamiseksi tarkoitettua sähköntuotannon hidasta varakapasiteettia.

Huoltovarmuuskeskus tekee valtion puolesta sopimukset, jotka koskevat vakavan tehopulan hoitamiseen tarkoitettua hitaan varakapasiteetin ylläpitoa ja käyttöönottoa. Kyseisen kapasiteetin käyttö on mahdollista vain niin pitkään ja siinä määrin kuin se on välttämätöntä vakavan tehopulan hoitamiseksi. Huoltovarmuuskeskus valvoo sopimusten noudattamista. Huoltovarmuuskeskus tulouttaa sähkön myynnistä saadut tulot huoltovarmuusrahastoon.

Huoltovarmuuskeskus päättää vakavan tehopulan hoitamiseen tarkoitettua hitaan reservikapasiteetin käyttöönotosta. Käyttöönoton edellytyksenä on, että sähkön riittävyys on vakavasti uhattuna, että järjestelmävastaavan kokoamien ennustetietojen ja suunnitelmien mukaan saatavilla oleva sähkön tuotantoka-

pasiteetti on täysin käytössä sekä että sähkön tuonti ei ole tilanteen korjaamiseksi mahdollista. Huoltovarmuuskeskus laatii suositusluontoiset suuntaviivat käyttöönoton tarkemmista edellytyksistä.

Huoltovarmuuskeskuksen 3 momentin nojalla tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siinä järjestyksessä kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Päätös voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 2002 .

Lain 27 a §:n 1 momenttia sovelletaan myös ennen lain voimaantuloa tehtyihin sähkösopimuksiin, jos momentissa tarkoitettu viivästys on tapahtunut lain voimaantulon jälkeen.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 6 §:n 2 momentin, 13 §:n, 22 §:n 2 momentin, 23 §:n taikka 34 §:n 1 tai 2 momentin nojalla annetut kauppa- ja teollisuusministeriön päätökset jäävät voimaan, kunnes sähkömarkkinaviranomaisen päätöksellä toisin määrätään.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 13 päivänä syyskuuta 2002

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Kauppa- ja teollisuusministeri *Sinikka Mönkäre*

Laki**sähkömarkkinalain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 17 päivänä maaliskuuta 1995 annetun sähkömarkkinalain (386/1995) 31 §:n 2 momentti,

muutetaan lain 2 §:n 2 momentti, 3 §:n 12 ja 13 kohta, 4 §:n 2 momentti, 5 §, 6 §:n 2 momentti, 7 §:n 2 kohta, 11 ja 13 §, 15 §:n 4 momentti, 4 luvun otsikko, 16 §:n 2 ja 4 momentti, 16 b §:n 2 momentti, 16 c §:n 1 ja 2 momentti, 16 d §, 19 §:n 1 momentti, 22 §:n 2 momentti, 23 §, 27 a §:n 1 momentti, 28—30 §, 31 §:n 1 momentti, 32 ja 33 §, 34 §:n 1 ja 2 momentti sekä 51 §,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 12 ja 13 kohta, 4 luvun otsikko, 16 §:n 2 ja 4 momentti, 16 b §:n 2 momentti, 16 c §:n 1 ja 2 momentti ja 16 d § laissa 332/1998 sekä 27 a §:n 1 momentti laissa 466/1999, sekä

lisätään 4 §:ään uusi 3 momentti, 16 c §:ään, sellaisena kuin se on mainitussa laissa 332/1998, uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, lakiin uusi 16 e § ja 42 §:ään uusi 2 momentti, sekä lakiin uusi 47 ja 52 a § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

2 §

Tämän lain säännöksistä voidaan poiketa puolustushallinnon sähköverkkojen ja voimalaitosten osalta siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Tämän lain 2 ja 3 luvun sekä 35 ja 36 §:n säännöksiä ei sovelleta puolustushallinnon sähköverkkoihin eikä voimalaitoksiin.

3 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

12) *ministeriöllä* valtioneuvoston ohjesäännössä (1522/1995) tarkoitettua asianomaista ministeriötä;

12) *ministeriöllä* kauppaa- ja teollisuusministeriötä;

13) *sähkömarkkinaviranomaisella* viranomaista, jonka tehtävänä on sähkömarkkinoiden valvonta tämän lain mukaisesti;

13) *sähkömarkkinaviranomaisella* Energiamarkkinavirastoa;

4 §

4 §

Luvanvaraista ei *kuitenkaan* ole sellainen asetuksella tarkemmin määriteltävä sähköverkkotoiminta, jolla on vähäinen merkitys. Lisäksi sähkömarkkinaviranomainen voi yksittäistapauksissa vapauttaa määrääjäksi tai toistaiseksi verkonhaltijan luvanvaraisuus-

Luvanvaraista ei ole:

1) *sähköverkkotoiminta, jossa yhteisön tai laitoksen hallinnassa olevalla sähköverkolla hoidetaan vain kiinteistön tai sitä vastaavan kiinteistöryhmän sisäistä sähkönjakelua;*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

desta, jos verkonhaltijan sähköverkolla on vähäinen merkitys sähkön siirron kannalta.
(uusi)

2) sähköverkon suunnittelu.

Sähkömarkkinaviranomainen voi yksittäistapauksissa määrääjäksi tai toistaiseksi sallia sähköverkkotoiminnan harjoittamisen ilman sähköverkkolupaa. Edellytyksenä on, että verkonhaltijan sähköverkolla on vähäinen merkitys sähkön siirron kannalta.

5 §

Lupa myönnetään, jos luvanhakijalla on tekniset, taloudelliset ja organisatoriset edellytykset huolehtia hakemastaan sähköverkkotoiminnasta siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

(uusi)

5 §

Sähköverkkolupa myönnetään, jos luvanhakijalla on tekniset, taloudelliset ja organisatoriset edellytykset huolehtia sähköverkkotoiminnastaan.

Edellä 1 momentissa tarkoitetut edellytykset täytyvät, jos

1) hakijan organisaatio vastaa sen verkkoiminnan laajuutta ja luonnetta;

2) hakijalla on palveluksessaan riittävä henkilöstö;

3) hakijalla on palveluksessaan käytön johtaja sekä, jos hakija suorittaa sähkötöitä, sähkötöiden johtaja, jotka täyttävät sähköturvallisuuslaissa (410/1996) ja sen nojalla säädetyt kelpoisuusvaatimukset;

4) hakijalla on taloudelliset edellytykset kannattavaan sähköverkkotoimintaan.

Lisäksi edellytetään, että 16 §:ssä tarkoitettuun järjestelmävastuuseen määrättävä kantaverkonhaltija järjestää valtakunnallisen tasevastuun hoitamiseen liittyvät tehtävät erillisen toimintayksikkönsä tai kokonaan omistamansa tytäryhtiön tehtäväksi.

Lupaan voidaan liittää toiminnan kannalta tarpeellisiksi katsottavia ehtoja. Lupaa tai luvan ehtoja voidaan muuttaa, jos toiminnan 1 momentissa tarkoitetut edellytykset muuttuvat.

Lupaa ei voida siirtää toiselle yhteisölle tai laitokselle.

(uusi)

Lupaan voidaan liittää toiminnan kannalta tarpeellisiksi katsottavia ehtoja.

Lupaa ei voida siirtää toiselle yhteisölle tai laitokselle

6 §

Luvanhaltija voi sopia toisen luvanhaltijan kanssa vastualueen muutoksesta. Muutoksesta on ilmoitettava alueen liittyjille ja sähkömarkkinaviranomaiselle siten kuin ministeriö määrää.

6 §

Luvanhaltija voi sopia toisen luvanhaltijan kanssa vastualueen muutoksesta. Muutoksesta on ilmoitettava alueen liittyjille ja sähkömarkkinaviranomaiselle. Sähkömarkkinaviranomainen voi antaa tarkempia määräyksiä ilmoituksessa annettavista tiedoista sekä ilmoitusmenettelystä.

7 §

Sähkömarkkinaviranomainen voi peruuttaa sähköverkkoluvan:

2) jos luvanhaltija ei enää täytä luvan myöntämisen edellytyksiä *tai ehtoja*; tai

2) jos luvanhaltija ei enää täytä luvan myöntämisen edellytyksiä; *taikka*

11 §

Ministeriö voi määrätä,

että sähkön siirtoa koskevista pyynnöistä, neuvotteluiden aloittamisesta ja niiden tuloksista on ilmoitettava sähkömarkkinaviranomaiselle ja kansainvälisille järjestöille, jos Suomen kansainväliset sopimusvelvoitteet sitä edellyttävät.

11 §

Ministeriön asetuksella voidaan säätää,

13 §

Ministeriö voi määrätä verkonhaltijan ilmoittamaan verkkopalvelujensa voimassa olevat myyntiehdot ja -hinnat ja niiden määräytymisperusteet *sähkömarkkinaviranomaiselle tai valtuuttamalleen yhteisölle.*

Verkonhaltijan tulee julkaista verkkopalvelujensa hintatasoa sekä verkkotoiminnan tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavia tunnuslukuja *ministeriön määräyksen mukaisesti.* Ministeriö voi määrätä verkonhaltijan ilmoittamaan tiedot sähkömarkkinaviranomaiselle tai valtuuttamalleen yhteisölle.

13 §

Verkonhaltijan tulee ilmoittaa sähkömarkkinaviranomaiselle verkkopalvelujensa voimassa olevat myyntiehdot ja -hinnat sekä niiden määräytymisperusteet. Sähkömarkkinaviranomainen voi antaa tarkempia määräyksiä ilmoituksessa annettavista tiedoista sekä ilmoitusmenettelystä.

Verkonhaltijan tulee julkaista verkkopalvelujensa hintatasoa sekä verkkotoiminnan tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavia tunnuslukuja. *Sähkömarkkinaviranomainen voi antaa tarkempia määräyksiä siitä, mitä tunnuslukuja julkaisemisvelvollisuus koskee, mitä kaavoja ja ohjeita tunnuslukuja laskettaessa noudatetaan sekä miten tunnusluvut julkaistaan.*

15 §

Ministeriö voi antaa tarvittaessa tarkempia määräyksiä pistehinnoittelun periaatteiden soveltamisesta.

15 §

Ministeriön asetuksella voidaan antaa tarvittaessa tarkempia säännöksiä pistehinnoittelun periaatteiden soveltamisesta.

4 luku

Järjestelmävastuu, tasevastuu ja taseselvitys

16 §

Järjestelmävastuussa oleva kantaverkonhaltija voi asettaa järjestelmävastuun toteuttamiseksi tarpeellisia ehtoja sähkön siirtojär-

4 luku

Järjestelmävelvoitteet ja sähkökauppojen selvitys

16 §

Järjestelmävastuussa oleva kantaverkonhaltija voi asettaa järjestelmävastuun toteuttamiseksi tarpeellisia ehtoja sähkön siirtojär-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

jestelmän sekä siihen liitettyjen voimalaitosten kuormien käyttämiselle.

jestelmän sekä siihen liitettyjen voimalaitosten kuormien käyttämiselle. *Ehtoja voidaan soveltaa sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu sähkömarkkinaviranomaisen päätöksellä. Vahvistettuja ehtoja voidaan soveltaa muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin määrää.*

Tarkempia säännöksiä järjestelmävastuun toteutustavasta ja sisällöstä voidaan antaa asetuksella.

Tarkempia säännöksiä järjestelmävastuun toteuttamistavasta ja sisällöstä voidaan antaa ministeriön asetuksella.

16 b §

16 b §

Tarkempia säännöksiä tasevastuun sisällöstä voidaan antaa asetuksella.

Tarkempia säännöksiä tasevastuun sisällöstä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

16 c §

16 c §

Verkonhaltija ja muu sähkömarkkinoiden osapuoli ovat velvollisia huolehtimaan taseselvityksestä *siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.*

Verkonhaltija ja muu sähkömarkkinoiden osapuoli ovat velvollisia huolehtimaan taseselvityksestä.

Taseselvityksen tulee perustua sähkön mittaukseen tai mittauksen ja tyyppikuormituskäyrän yhdistelmään sekä toimituksia koskeviin ilmoituksiin *siten kuin asetuksella säädetään. Ministeriö antaa tarkemmat säännökset tyyppikuormituskäyrästä, ja niiden soveltamisesta ja tarvittavista mittauksista.*

Taseselvityksen tulee perustua sähkön mittaukseen tai mittauksen ja tyyppikuormituskäyrän yhdistelmään sekä toimituksia koskeviin ilmoituksiin *siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.*

(uusi)

Tarkempia säännöksiä taseselvityksen sisällöstä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella. Ministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset tyyppikuormituskäyrästä, niiden soveltamisesta ja tarvittavista mittauksista.

16 d §

16 d §

Sähkömarkkinoiden osapuolet ovat velvollisia ilmoittamaan tasevastuun täyttämisen sekä taseselvityksen edellyttämiä sähkön tuotantoa, käyttöä ja toimituksia koskevia mittaustietoja ja muita tietoja *siten kuin asetuksella säädetään.* Ministeriö voi antaa tarkempia säännöksiä tiedonvaihdossa noudatettavista menettelytavoista.

Sähkömarkkinoiden osapuolet ovat velvollisia ilmoittamaan tasevastuun täyttämisen sekä taseselvityksen edellyttämiä sähkön tuotantoa, käyttöä ja toimituksia koskevia mittaustietoja ja muita tietoja. *Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin ilmoitusvelvollisuuden sisällöstä. Ministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä ilmoitusmenettelystä.*

(uusi)

16 e §

Tässä luvussa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettuja tehtäviä hoidet-

taessa saatujen ja laadittujen asiakirjojen sekä niihin sisältyvien tietojen salassapito-velvollisuuteen samoin kuin näitä tehtäviä hoidettaessa saatuja tietoja koskevaan vai- tiolovelvollisuuteen ja hyväksikäyttökieltoon sekä salassapito-velvollisuuden rikkomiseen sovelletaan viranomaisten toiminnan julki- suudesta annetun lain (621/1999) 22 ja 23 §:ää sekä 24 §:n 1 momentin 20 kohtaa myös silloin, kun kysymys ei ole asiakirjas- ta, johon mainittua lakia sen 4 §:n mukaan sovelletaan.

19 §

Lupahakemuksessa on esitettävä asetuk- sella säädettävät ja ministeriön tarkemmin määräämät tiedot ja selvitykset.

19 §

Lupahakemuksessa on esitettävä valtio- neuvoston asetuksella tarkemmin säädetyt tiedot ja selvitykset.

22 §

Ministeriö voi määrätä vähittäismyyjät toimittamaan voimassa olevat vähittäis- myyntiehdot ja -hinnat sekä niiden määräy- tymisperusteet sähkömarkkinaviranomaisel- le tai valtuuttamalleen yhteisölle.

22 §

Vähittäismyyjän tulee toimittaa voimassa olevat vähittäismyyntiehdot ja -hinnat sekä niiden määräytymisperusteet sähkömarkki- naviranomaiselle. Sähkömarkkinaviran- omainen voi antaa tarkemmat määräykset, mitä vähittäismyyntiehtoihin ja -hintoihin sekä niiden määräytymisperusteisiin liittyviä tietoja sille tulee toimittaa, miten tiedot tu- lee eritellä sekä miten tiedot tulee toimittaa.

23 §

Sähkönmyyjän tulee ministeriön määrää- mällä tavalla esittää laskutuksessa asiak- kaalleen erittely siitä, miten sähkön hinta muodostuu.

23 §

Sähkönmyyjän tulee esittää laskutuksessa asiakkaalleen erittely siitä, miten sähkön hinta muodostuu. Sähkömarkkinaviran- omainen voi antaa tarkemmat määräykset siitä, mitä tietoja sähkön siirtoa ja sähkö- energiaa koskevaan laskuun tulee sisällyt- tää.

Vähittäismyyjien tulee julkaista sähkön keskimääräistä hintatasoa kuvaavia tietoja ministeriön määräämällä tavalla.

Vähittäismyyjien tulee julkaista sähkön keskimääräistä hintatasoa kuvaavia tietoja. Sähkömarkkinaviranomainen voi antaa mää- räyksiä julkaisemisessa noudatettavasta me- nettelystä.

27 a §

Vakiokorvaus liittymän kytkemisen viiväs- tyessä. Jos liittymän kytkeminen viivästyy, liittyjällä on oikeus vakiokorvaukseen. Sen määrä on kahden ensimmäisen viivästysvi- kon aikana kultakin alkaneelta viivästysvi- kolta 5 prosenttia liittymismaksusta ja tämän

27 a §

Vakiokorvaus liittymän kytkemisen viiväs- tyessä. Jos liittymän kytkeminen viivästyy, liittyjällä on oikeus vakiokorvaukseen. Sen määrä on kahden ensimmäisen viivästysvi- kon aikana kultakin alkaneelta viivästysvi- kolta 5 prosenttia liittymismaksusta ja tämän

jälkeen kultakin alkaneelta viivästysviikolta 10 prosenttia liittymismaksusta. Vakiokorvauksen enimmäismäärä on 30 prosenttia liittymismaksusta, kuitenkin enintään 10 000 markkaa. Mainittua markkamäärää voidaan asetuksella muuttaa, milloin taloudellinen ja rahaolojen kehitys antavat siihen aihetta. Vakiokorvausta laskettaessa käytetään perusteena niitä maksuja, joita jakeluverkonhaltija yleisesti liittymisestä perii ilman erityisolosuhteista johtuvia korotuksia.

jälkeen kultakin alkaneelta viivästysviikolta 10 prosenttia liittymismaksusta. Vakiokorvauksen enimmäismäärä on 30 prosenttia liittymismaksusta. *Se on kuitenkin enintään 1 700 euroa.* Mainittua euromäärää voidaan valtioneuvoston asetuksella muuttaa, jos taloudellinen ja rahaolojen kehitys antavat siihen aihetta. Vakiokorvausta laskettaessa käytetään perusteena niitä maksuja, joita jakeluverkonhaltija yleisesti liittymisestä perii ilman erityisolosta johtuvia korotuksia.

28 §

Verkonhaltijan ja sähkönmyyjän on eriytettävä verkkotoiminta, sähkön myyntitoiminta ja sähkön tuotantotoiminta toisistaan sekä muista liiketoiminnoista.

Asetuksella voidaan säätää, että verkko toiminnan ja sähkön myyntitoiminnan eri osatoiminnot on eriytettävä toisistaan.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja sähköliiketoimintoja ei kuitenkaan tarvitse eriyttää toisistaan ja muista liiketoiminnoista, jos liiketoiminta on merkitykseltään vähäistä. Ministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä ja ohjeita siitä, milloin liiketoiminta on merkitykseltään vähäistä.

29 §

Eriyttämällä tarkoitetaan tässä laissa sitä, että eriytettävälle sähköliiketoiminnoille on laadittava tilikausittain tuloslaskelma ja pääomavaltaisille toiminnoille lisäksi tase. Tuloslaskelma ja tase, joiden tulee olla yritysten kirjanpidosta johdettavissa, on laadittava soveltuvin osin kirjanpitolain (655/73) säännösten mukaisesti.

30 §

Sähköliiketoimintaa harjoittava kunnallinen laitos tai kuntayhtymä tulee eriyttää kir-

28 §

Sähkömarkkinoilla toimivan yrityksen on eriytettävä sähköverkkotoiminta, sähkön myyntitoiminta ja sähkön tuotantotoiminta toisistaan sekä muista, sähköliiketoimintoihin kuulumattomista toiminnoista.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että sähköverkkotoiminnan ja sähkön myyntitoiminnan seuraavat osatoiminnot on eriytettävä toisistaan:

- 1) sähkön tukkumyynti ja sähkön vähittäismyynti;*
- 2) 21 §:n 1 momentissa tarkoitettu sähkön vähittäismyynti ja muu sähkön vähittäismyynti;*
- 3) jakeluverkossa tapahtuva ja muu sähköverkkotoiminta.*

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuja sähköliiketoimintoja ei kuitenkaan tarvitse eriyttää toisistaan ja muista liiketoiminnoista, jos liiketoiminta on merkitykseltään vähäistä. Ministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, milloin liiketoiminta on merkitykseltään vähäistä.

29 §

Eriyttämällä tarkoitetaan tässä laissa sitä, että eriytettävälle sähköliiketoiminnoille on tilikausittain laadittava tuloslaskelma ja tase. Tuloslaskelma ja tase, joiden tulee olla yrityksen kirjanpidosta johdettavissa, on laadittava soveltuvin osin kirjanpitolain (1336/1997) säännösten mukaisesti.

30 §

Sähköliiketoimintaa harjoittavan kunnallisen laitoksen sähköliiketoimintoja koskeva

janpidollisesti kunnasta ja sille tulee laatia tilikausittain osakeyhtiön tilinpäätöksen kanssa vertailukelpoinen tuloslaskelma ja tase.

31 §

Yrityksen tilintarkastajien tulee tarkastaa eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmat, taseet ja niiden lisätiedot. Heidän tulee antaa tilintarkastuskertomuksessa lausunto siitä, ovatko eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmat ja taseet ja niiden lisätiedot tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten mukaiset.

Kunnallisessa laitoksessa tai kuntayhtymässä tulee ammatillisen tilintarkastajan tarkastaa yrityksen tilinpäätös sekä eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmat, taseet ja niiden lisätiedot. Hänen tulee antaa kunnan tai kuntayhtymän tilintarkastuskertomuksessa lausunto siitä, ovatko yrityksen tilinpäätös ja eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmat, taseet ja niiden lisätiedot tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten mukaiset.

32 §

Eriytetyistä toiminnoista verkkotoiminnan tuloslaskelma ja tase sekä sähkön myynnin tuloslaskelma lisätietoineen ovat julkisia ja esitetään yrityksen tilinpäätökseen sisältyvänä liitetietona. Sähköliiketoimintaa harjoittavan kunnallisen laitoksen tilinpäätös sekä eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmat ja taseet lisätietoineen tulee esittää kunnan tilinpäätöksessä.

33 §

Sähköverkkotoimintaa harjoittavan liikkeen hankkimisesta, verkkotoimintaa harjoittavan yhteisön osake- tai osakkuusennemistön ostamisesta tai sähköverkkotoimintaa koskevan määräysvallan muuta hankkimista koskevista sopimuksista on ilmoitettava kilpailuvirastolle kuukauden kuluessa sopimuksen solmimisesta.

(uusi)

kirjanpito tulee tilikausittain eriyttää kunnan muusta kirjanpidosta sekä kunnan muiden laitosten kirjanpidosta. Laitokselle tulee laatia oma tuloslaskelma ja tase.

31 §

Sähköliiketoimintaa harjoittavan yhteisön sekä kunnan tai valtion laitoksen tilintarkastajien tulee tarkastaa eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmat, taseet ja niiden lisätiedot osana yhteisön, kunnan tai laitoksen lakisääteistä tilintarkastusta.

(kumotaan)

32 §

Sähköverkkotoiminnan ja sähkön myyntitoiminnan tilinpäätökset tulee ottaa osaksi sähköliiketoimintaa harjoittavan yrityksen tai konsernin taikka kunnan tai kuntayhtymän virallista tilinpäätöstä sekä osaksi julkaistavaa vuosikertomusta tai vuosikatsausta taikka muuta vastaavaa yrityksen tai konsernin taikka kunnan tai kuntayhtymän julkisesti sidosryhmiensä saataville toimittama asiakirjaa.

33 §

Liiketapahtumat ja tase-erät tulee kirjata liiketoimintojen tuloslaskelmiin ja taseisiin aiheuttamisperiaatteen mukaisesti. Yhteiset tulot ja menot sekä tase-erät kirjataan tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä laskennallisesti eri toiminnoille siten, että aiheuttamisperiaate mahdollisuuksien mukaan toteutuu.

Poistojen tulee eriytyissä tilinpäätöksissä perustua hankintamenoihin. Laadittaessa eriytettyä tilinpäätöstä ensimmäistä kertaa käyttöomaisuuden hankintamenot tulee sisällyttää siihen suunnitelmanmukaisilla

(uusi)

34 §

Ministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä ja ohjeita siitä, miten toimintojen eriyttäminen toteutetaan sekä miten eriyttävien toimintojen tuloslaskelmat ja taseet laaditaan ja mitä niiden lisätietoina annetaan sekä miten nämä tiedot julkaistaan.

Ministeriö voi lisäksi velvoittaa, että eriytettyjen toimintojen tuloslaskelmat ja taseet lisätietoineen ja toimintoja harjoittavien yritysten tilinpäätökset toimitetaan sähkömarkkinaviranomaiselle.

(uusi)

(uusi)

51 §

Ministeriön ja sähkömarkkinaviranomaisen tämän lain nojalla antamaan päätökseen

poistoilla vähennettynä.

Valittua eriyttämismenettelyä tulee noudattaa jatkuvasti, jollei sen muuttamiseen ole perusteltua syytä. Muutoksista tulee tehdä selvitys eriytetyn tilinpäätöksen yhteydessä.

34 §

Sähkömarkkinaviranomainen voi antaa tarkempia määräyksiä:

1) perusteista, joiden mukaan tulot ja menot sekä tase-erät kirjataan eri liiketoiminnoille;

2) perusteista, joiden mukaan yksittäistä sähköliiketoimintoa koskevat tulot ja menot sekä tase-erät kirjataan;

3) yhteisten tulojen ja menojen sekä taseerien kirjaamisesta eri liiketoiminnoille;

4) eriytettyjen tuloslaskelmien ja taseiden sekä verkonhaltijan tuloslaskelman ja taseen kaavasta;

5) eriytettyihin tilinpäätöksiin sekä verkonhaltijan tilinpäätökseen sisällytettävistä lisätiedoista;

6) eriytettyjen tilinpäätösten sekä verkonhaltijan tilinpäätöksen toimittamisesta sähkömarkkinaviranomaiselle.

Eriytettyjen tilinpäätösten yhteydessä tulee julkaista tilinpäätösten laatimisperusteita selventäviä tietoja sekä verkonhaltijan toimintaa kuvaavia tunnuslukuja. Sähkömarkkinaviranomainen voi antaa tarkempia määräyksiä siitä, mitä tietoja ja tunnuslukuja julkaisemisvelvollisuus koskee sekä miten tiedot ja tunnusluvut julkaistaan.

42 §

Puolustushallinnon on annettava 1 momentissa tarkoitettuja tietoja vain ministeriölle ja sähkömarkkinaviranomaiselle niiden pyynnöstä.

47 §

Rangaistus 16 e §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan.

51 §

Ministeriön ja sähkömarkkinaviranomaisen tämän lain nojalla antamaan päätökseen

saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siinä järjestyksessä kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annettussa laissa (154/50) säädetään.

(uusi)

saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen siinä järjestyksessä kuin *hallintolainkäyttölaissa (586/1996)* säädetään.

52 a §

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) mukaisen huoltovarmuusrahaston varoin voidaan ylläpitää Suomen sähköjärjestelmää uhkaavan vakavan tehopulan hoitamiseksi tarkoitettua sähköntuotannon hidasta varakapasiteettia.

Huoltovarmuuskeskus tekee valtion puolesta sopimukset, jotka koskevat vakavan tehopulan hoitamiseen tarkoitettua hitaana varakapasiteetin ylläpitoa ja käyttöönottoa. Kyseisen kapasiteetin käyttö on mahdollista vain niin pitkään ja siinä määrin kuin se on välttämätöntä vakavan tehopulan hoitamiseksi. Huoltovarmuuskeskus valvoo sopimusten noudattamista. Huoltovarmuuskeskus tulouttaa sähkön myynnistä saadut tulot huoltovarmuusrahastoon.

Huoltovarmuuskeskus päättää vakavan tehopulan hoitamiseen tarkoitettua hitaana reservikapasiteetin käyttöönotosta. Käyttöönoton edellytyksenä on, että sähkön riittävyys on vakavasti uhattuna, että järjestelmävastaavan kokoamien ennustetiötojen ja suunnitelmien mukaan saatavilla oleva sähkön tuotantokapasiteetti on täysin käytössä sekä että sähkön tuonti ei ole tilanteen korjaamiseksi mahdollista. Huoltovarmuuskeskus laatii suositusluontoiset suuntaviivat käyttöönoton tarkemmista edellytyksistä.

Huoltovarmuuskeskuksen 3 momentin nojalla tekemään päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siinä järjestyksessä kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Päätös voidaan panna täytäntöön muutoksenhausta huolimatta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 200 .

Lain 27 a §:n 1 momenttia sovelletaan myös ennen lain voimaantuloa tehtyihin sähkösopimuksiin, jos momentissa tarkoitettu viivästys on tapahtunut lain voimaantulon jälkeen.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 6 §:n 2 momentin, 13 §:n, 22 §:n 2 mo-

mentin, 23 §:n taikka 34 §:n 1 tai 2 momentin nojalla annetut kauppa- ja teollisuusministeriön päätökset jäävät voimaan, kunnes sähkömarkkinaviranomaisen päätöksellä toisin määrätään.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin
